

Opas pelastuslain 379/2011 ilmoitusvelvollisuudesta 42 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveysalan työntekijöille

Kristiina Mattila-Nousiainen ja Sanna Salmi

Laurea-ammattikorkeakoulu

Opas pelastuslain 379/2011 ilmoitusvelvollisuudesta 42 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveysalan työntekijöille

Kristiina Mattila-Nousiainen, Sanna Salmi
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Marraskuu 2023

Kristiina Mattila-Nousiainen, Sanna Salmi

Opas pelastuslain 379/2011 ilmoitusvelvollisuudesta 42 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveysalan työntekijöille

Vuosi 2023 Sivumäärä 59

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia käytännönläheinen ja helposti omaksuttavissa oleva opas etenkin sosiaali- ja terveysalan kotikäyntejä tekeville ammattilaisille palo- ja onnettomuusriskiasuntojen tunnistamisesta ja niiden ilmoittamisesta pelastuslain 379/2011 42 §:n mukaisesti. Oppaan tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietämystä asuntojen palo- ja onnettomuusriskeistä, auttaa heitä tunnistamaan riskejä lisäävät tekijät tehokkaammin sekä opastaa heitä ilmoitusten tekemisessä oikeista asioista, oikea-aikaisesti, matalalla kynnyksellä, parantaen sitä kautta kaikkien turvallisuutta. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä Päijät-Hämeen pelastuslaitokselle.

Opinnäytetyön teoriaviitekehys muodostui riskiasuntojen, niiden asukkaiden ja kotikäyntikohteiden asiakasturvallisuuden teoria- ja tutkimustiedosta. Lisäksi hyödynnettiin eri toimijoiden opastusta pelastuslain 379/2011 42 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta sekä viranomaisyhteistyötä sääteleviä keskeisiä lakeja ja asetuksia.

Aineistopohjaa varten toteutettiin määrällinen tutkimus kahden pelastuslaitoksen antamasta palo- ja onnettomuusriski-ilmoitusten aineistosta vuosilta 2018-2022. Tutkimuskysymykset olivat: mistä kymmenestä asiasta viranomaisilmoituksia tehdään eniten sekä mitkä viranomaistahot tekevät ilmoituksia eniten. Saadut vastaukset toimivat oppaan pohja-aineistona. Tutkimustulosten perusteella kymmenen eniten ilmoituksia aiheuttavaa tekijää olivat tavaramäärä, poistuminen, liesiturvallisuus, tulenkäyttö, palovaroitin, sisällä tupakointi, sähkö- ja kaasulaitteet, palojäljet, sähkösauna sekä pelastustiet ja osoitmerkinnät. Eniten viranomaisilmoituksia tehneet ammattiryhmät olivat ensihoito, kotihoito, pelastustoimi ja sosiaalitoimi.

Oppaan sisällön laatimisessa hyödynnettiin myös dokumenttianalyysia aiheen kannalta keskeistä lähteistä saadun tiedon käyttämiseksi ja yhdistämiseksi. Kehitetty opas koostuu kahdesta osasta. Oppaan ensimmäinen osio on tieto-osio, joka sisältää sekä asiantietoa että ohjeistuksia käytännön työhön sovellettavaksi. Oppaan toinen osio on konkreettinen tarkistuslista, joita sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat hyödyntää omalla työkentällään. Ulkomuodoltaan opas on kannen lisäksi yhdeksän sivua, kokona A5. Oppaan rakenne on tyypillinen opasmalli.

Kristiina Mattila-Nousiainen, Sanna Salmi

Guide on the duty to notify in accordance with section 42 of the rescue act 379/2011 for workers in the social- and health sector

Year	2023	Pages	59
------	------	-------	----

The purpose of the thesis was to produce a practical and easy-to-apply guide for professionals who carry out home visits in the social and healthcare sector on the identification of fire and accident risk apartments and their reporting in accordance with section 42 of the rescue act 379/2011. The aim of the guide is to increase the knowledge of social and healthcare professionals about fire and accident risks in apartments, help them identify the factors that increase risks more effectively, and to guide them in reporting the right things, in a timely manner, with a low threshold, thus improving everyone's safety. The thesis was implemented as a functional thesis for the Päijät-Häme rescue service.

The theoretical framework of the thesis consisted of theoretical and research information on customer safety of high-risk apartments, their residents and home visit locations. In addition, guidelines from various operators on the duty to notify according to section 42 of the rescue act 379/2011 and key laws and regulations governing cooperation between authorities were utilised.

For the base data, a quantitative study was carried out on the data of fire and accident risk notifications provided by two rescue services for the years 2018-2022. The research questions were: Which ten issues are the most reported and which authorities make the most reports? The answers received served as the base material for the guide. Based on the research results, the ten factors causing the most notifications were the amount of items, exits, stove safety, use of fire, smoke alarms, smoking inside, electric and gas appliances, fire marks, electric sauna, and emergency roads and address markings. The professional groups that made the highest number of notifications were emergency care, home care, rescue and social workers.

In preparing the content of the guide, document analysis was also used in order to utilise and combine the information obtained from sources central to the topic. The developed guide consists of two parts. The first section of the guide is an informational section, which contains both factual information and instructions to apply to practical work. The second section of the guide is a concrete checklist that social and healthcare professionals can use in their work fields. In terms of appearance, the guide has, in addition to the cover, nine pages, in size A5. The structure of the guide is a typical guide model.

Keywords: duty to notify, home visit, home safety, fire safety, guide

1	Johdanto.....	6
2	Päijät-Hämeen pelastuslaitos.....	7
3	Kotikäyntejä tekevät sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset	7
4	Ilmoitusvelvollisuus pelastuslain 379/2011 42 §:n mukaan	8
5	Palo- ja onnettomuusriskiasunnot	10
5.1	Asumisturvallisuutta parantavia toimenpiteitä	11
5.2	Palo- ja onnettomuusriskiasuntojen asukkaat	12
6	Kotikäyntikohteiden asiakasturvallisuus palo- ja poistumisturvallisuuden näkökulmasta.	12
7	Viranomaisyhteistyö palo- ja onnettomuusriskikohteissa.....	13
8	Opinnäytetyön toteutus	14
8.1	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	15
8.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	15
8.3	Oppaan ideointi- ja suunnittelu.....	16
9	Tutkimuksen toteutus	18
9.1	Aineistonkeruu ja analysointi.....	19
9.2	Tulokset ja johtopäätökset	22
9.2.1	Viranomaisilmoitusten syyt	23
9.2.2	Ilmoitussyiden määrä ilmoituskohteissa	24
9.2.3	Viranomaisilmoitusten tekijät	26
10	Oppaan laatimisprosessi.....	28
10.1	Oppaan tieto-osion koostaminen.....	29
10.2	Oppaassa käytettyjen kuvien hankkiminen	30
10.3	Oppaan tarkistuslistan jäsentäminen.....	30
10.4	Oppaan arviointi ja viimeistely.....	31
11	Pohdinta	34
11.1	Opinnäytetyön oppimisprosessi	36
11.2	Kehittämistyön eettisyys	36
11.3	Kehittämistyön luotettavuus	38
11.4	Jatkotutkimus- ja kehittämis ehdotukset	40
	Kuviot	45
	Taulukot	45
	Liitteet	46

1 Johdanto

Järkyttävä, monen lapsen hengen vaatinut tulipalo, saman tyyppisen syttymissyyn seurauksena toistui tänä syksynä (Ikävalko & Kymäläinen 2023). Asukkaat olivat molemmissa tapauksissa niin Vuosaarressa 2016 kuin Hakunilassa 2023 maahanmuuttajataustaisia, vuokralla isossa taloyhtiössä, joissa on taloyhtiön puolesta ollut kattoon asennetut palovaroittimet. Miten tämä toistuvuus on ollut mahdollista? Asukkailla on ollut kontakti vähintään neuvolan työntekijöihin, luultavimmin myös kotouttamisen ammattilaisiin.

Opinnäytetyön aiheen tarve muotoutui jo ensimmäisten sosionomikoulutuksen ydinopintojen aikana, havaittaessa tietoisuuden pelastuslain 42 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta olevan heikkoa sosiaalialalla. Opintojen edetessä huomattiin, ettei sen käsitteleminen vaikuttanut kuuluvan selkeästi sosionomien opetussuunnitelmaan edes osana lakiopintojen muita ilmoitusvelvollisuuksia. Tätä havaintoa tuki sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden tekemien opinnäytetöiden vähäisyys aiheesta. Huoli jo vuonna 2011 voimaan astuneen lakipykälän unohtamisesta sosiaali- ja terveysalalla motivoi opinnäytetyön tekemiseen kyseisestä aiheesta. Ilmoitusvelvollisuus oli kuulunut Kristiina Mattila-Nousiaisen aiempaan työnkuvaan oleellisesti ja aiemmasta työnantajasta, Päijät-Hämeen pelastuslaitoksesta, saatiin opinnäytetyön toimeksiantaja.

Perehdyttäessä aihetta käsittelevään kirjallisuuteen havaittiin, ettei sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille laadittuja, työnohessa helposti käytettäviä, ajantasaista tietoa tarjoavia oppaita ollut sujuvasti löydettävissä. Aiheesta tehdyt oppaat ja opinnäytetyöt olivat pääsääntöisesti pelastuslaitos- tai poliisinäkökulmasta tehtyjä. Niiden sekä muiden vastaavien pelastuslain 42 §:n mukaista ilmoitusvelvollisuutta käsittelevien materiaalien tunnistaminen oli haastavaa. Tieto oli hajanaista. Tuoreita, koottuja tutkimuksia ei juurikaan ollut. Tämän vuoksi opinnäytetyön lopputuotokseksi valikoitui juuri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille suunnatun aihetta käsittelevän oppaan kehittäminen.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia käytännönläheinen ja helposti omaksuttavissa oleva opas etenkin sosiaali- ja terveysalan kotikäyntejä tekeville ammattilaisille palo- ja onnettomuusriskiasuntojen tunnistamisesta ja niiden ilmoittamisesta pelastuslain 379/2011 42 §:n mukaisesti. Oppaan tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietämystä asuntojen palo- ja onnettomuusriskeistä, auttaa heitä tunnistamaan riskejä lisäävät tekijät tehokkaammin sekä opastaa heitä ilmoitusten tekemisessä oikeista asioista, oikea-aikaisesti, matalalla kynnyksellä, parantaen sitä kautta kaikkien turvallisuutta.

Opas rajattiin käsittelemään niitä asioita, joita havaitessaan työntekijän on tehtävä pelastuslain 379/2011 42 §:n mukainen ilmoitus palo- ja onnettomuusriskiasunnosta. Oppaassa

käsiteltiin vain kymmentä useimmiten mainittua tai asumisen turvallisuutta eniten heikentävää ilmoituskohdetta. Näin toimittiin, jotta oppaasta saatiin mahdollisimman tiivis, helppokäyttöinen ja yleispätevä. Rajauksen perusteena oli oppaan käytettävyyden merkitys. Mikäli opas olisi sisältänyt kaikki turvallisuutta heikentävät tekijät, olisi siitä tullut liian laaja toteuttavaksi ja kynnsen sen hyödyntämistä kohtaan työkentällä todennäköisesti olisi kasvanut.

2 Päijät-Hämeen pelastuslaitos

Päijät-Hämeen pelastuslaitos toimii koko Päijät-Hämeen alueella vastaten pelastustoimen hoitamisesta hyvinvointialueella 2023 vuoden alusta. Pelastuslain 379/2011 27 §:n mukaiset tehtävät pelastuslaitoksella ovat onnettomuuksien ehkäisy ennakolta, varautuminen erilaisiin häiriö- ja poikkeustilanteisiin sekä pelastustoiminta estäen samalla lisävahingot erilaisissa onnettomuustilanteissa. Päijät-Hämeen pelastuslaitoksella työskentelee noin 250 henkilöä eri tehtävissä. Toiminta on jaettu eri osastoihin, joista yksi on pelastusosasto, vastaten pelastustoiminnasta, hälytys- ja viestijärjestelmistä, toimintakyvyn ylläpitämisestä sekä palvelutasopäätöksen noudattamisesta ja varautumisesta sekä väestönsuojelusta. (Päijät-Hämeen pelastuslaitos 2023a.)

Toinen osasto, joka toimii opinnäytetyön toimeksiantajana, on riskienhallinta. Se vastaa rakenteellisesta paloturvallisuudesta sekä ennaltaehkäisystä ja turvallisuusviestinnästä. Riskienhallinta vastaa esimerkiksi pelastuslain 42 §:n viestinnästä sosiaali- ja terveystoimen henkilöille sekä ilmoitusten tullessa hoitaa palotarkastukset kohteisiin, usein yhdessä ilmoittajaorganisaation kanssa. (Pelastustoimen asiantuntija 2023a.) On sanottu, että riskienhallinnan henkilöstö tekee parhaansa ehkäistäkseen pelastusosaston toiminnan tarpeen, ennakoimalla ja pitämällä huolen turvallisuusviestinnästä sekä rakennussuunnitelmien ja toteutuksen paloturvallisuuden valvomisesta, lausuntojen antamisesta ja huomioimisesta. Lisäksi pelastuslaitoksella työskennellään ensihoidon sekä tukitoimintojen osastoilla. (Päijät-Hämeen pelastuslaitos 2023b; Oksanen 2023.)

3 Kotikäyntejä tekevät sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset

Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä on ollut etenkin sosiaali- ja terveysalan kotikäyntejä tekevät ammattilaiset, mutta se soveltuu myös muiden ammattiryhmien käyttöön. Tähän ryhmään kuuluvat niin julkisella, yksityisellä kuin seurakunnillakin työskentelevät henkilöt, jotka työssään menevät asiakkaan asuntoon, riippumatta työtehtävän syystä tai käyntien määrästä. Yleisiä syitä asuntoon menoon ovat ensihoidon tai poliisin käynnit, palveluohjaajan palvelutarpeen arviointikäynti, kotihoidon tehtävät, neuvolan terveydenhoitajan, lastensuojelun, vammaispalvelujen, kotikuntoutuksen, aikuissosiaalityön, kotoutumisenohjaajan,

asumisneuvojan, henkilökohtaisen avustajan sekä diakoniatyön kotikäynnit. Osa käynneistä on moniammatillisia tapaamisia. Sosiaali- ja terveydenhoidon ammattioikeudet ovat Valviran rekisterin mukaan olleet voimassa 2020 vuonna 815 047 henkilöllä (THL 2023a). Pelkästään kotihoidon tai -palvelun käyntejä tehdään vuosittain Sotkanetin tilastotietokannan mukaan noin 70 000 kotitaloudelle (THL 2023b).

Hyvinvointialueuudistuksen myötä pelastuslaitokset ja sosiaali- ja terveydenhuolto toimivat saman organisaation alla, joka mahdollistaa uudenlaisen yhteistyön ja koulutuksen rajapinnoilla (Pelastustoimen asiantuntija 2023b). Yksi konkreettinen esimerkki näistä rajapinnoista ovat palo- ja onnettomuusriskikohteet, joiden kotikäynnit suoritetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden toimesta, mutta tavalliset palotarkastukset tehdään pääsääntöisesti asiakkaan omavalvontana ilman viranomaisen käyntiä kohteessa (Päijät-Hämeen pelastuslaitos 2022). Riskikohde saadaan tietoon vain paloriski-ilmoituksen kautta, usein toiminta kohteissa vaatii moniviranomaisyhteistyötä (Päijät-Hämeen pelastuslaitos 2023a, 12).

Yhteiset koulutusalueet ja tietojen hallinnan järjestelmät ovat mahdollistaneet tiedon jakamisen turvallisesti laajemmalle toimijajoukolle. Toisen sektorin toimintaan on helppo tutustua Päijät-Hämeen hyvinvointialueen intranetin kautta ja tuoda esiin yhteisiä asiakkaita koskevia toimintatapoja ja verkostoja. Tietojen ollessa helposti nähtävillä ja oman työnantajaorganisaation jakaessa aineistoa, sitä tulee nähtävillä etsimättä erikseen. Tämä auttaa työntekijää huomaamaan, ilman erillistä etsimistä, hänen työhönsä muiden toimijoiden lakien myötä vaikuttavia tehtäviä. (Pelastustoimen asiantuntija 2023b.)

4 Ilmoitusvelvollisuus pelastuslain 379/2011 42 §:n mukaan

Pelastuslakiin ilmoitusvelvollisuus lisättiin aikoinaan Espoossa 27.3.2008 tapahtuneen viiden ihmisen hengen ja usean loukkaantuneen vaatineen tulipalon jälkeen. Tulipalo syttyi päihdeongelmaisten tukiasuntolana toimineessa rintamamiestalossa, joka oli Espoon kaupungin omistuksessa. Talossa oli runsaasti paloturvallisuusriskejä, jotka olivat muiden kuin pelastusviranomaisten tiedossa. Onnettomuudesta tehtiin onnettomuustutkintalautakunnan selvitys, jonka yhtenä esityksenä oli tiedonsiirron tehostaminen eri viranomaisten välillä. (OTKES 2009.)

Ilmoitusvelvollisuus pelastuslain 379/2011 42§:n mukaisesti:

Pelastuslaitoksen tulee onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelutyöhön.

Jos viranomaiset virkatoimiensa yhteydessä havaitsevat tai muutoin saavat tietää rakennuksessa, asunnossa tai muussa kohteessa ilmeisen palonvaaran tai

muun onnettomuusriskin, heidän tulee mahdollisten salassapitosäännösten es-tämättä ilmoittaa asiasta hyvinvointialueen pelastusviranomaiselle. Ilmoitusvel-vollisuus koskee myös hyvinvointialuetta, kuntaa, muuta julkisyhteisöä ja näi-den palveluksessa olevaa henkilöstöä sekä 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua hoitolaitoksen ylläpidosta ja palvelu- ja tukiasumisen järjestämisestä huolehti-vaa toiminnanharjoittajaa ja tämän palveluksessa olevaa henkilöstöä.

Tämä laki tarkoittaa sitä, että kotikäyntejä tehdessään ja siellä palo- tai on-nettomuusriskin huomattessaan, pitää työntekijän ilmoittaa kohteesta alueensa pelastuslaitokselle. Ilmoitusvelvollisuus on vahvempi kuin salassapitosäädökset. Laki velvoittaa myös kirkon viranhaltijoita tekemään ilmoitukset, muissa kuin sielunhoidollisissa tapaamisissa, havaitsemisissaan tilanteissa. (Pelastuslaki 379/2011.)

Ilmoituskynnys pitäisi olla enemmän matala kuin korkea. Mikäli asiakkaan kotona on vaikea kulkea, tulenkäsittely on huolimaton tai siellä on palojälkiä, sähkölaitteet ovat rikkiäisissä käytössä, sähkösauna varastona tai liedellä on tavaroita, eikä kotikäynnillä oleva henkilö voi käynnillä näitä asioita korjata, tai asiakas läheisineen ei niitä korjaa, pitää ilmoitus tehdä. (Oksanen 2023.)

Tarja Ojala (2021) Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöstä on tutkinut sekä sosiaali- ja ter-veysalan ammattilaisten tietoisuutta Pelastuslain mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta, että ilmoitusten määrän kehitystä pelastuslaitoksilla. Kattavaa, koko Suomea koskevaa aineistoa palo- ja onnettomuusvaarailmoituksista ei ole ollut, tietojen kerääminen vaihtelee laitoksit-tain. Kohteissa tehdään palotarkastus ja pöytäkirjat sekä mahdollinen jälkipalotarkastus ja muut toimet, joiden tiedot ovat pelastuslaitosten tietojärjestelmissä, mutta niiden seuranta vaihtelee eri pelastuslaitoksilla, myös varsinaisen ilmoituksen tallentaminen vaihtelee paljon. Siihen saattaa vaikuttaa ilmoituksen tekotapa lomakkeen sijaan puhelimitse tai kasvotusten kertomalla, jolloin tieto voi olla vain muistilapulla. (Pelastuslaitoksen asiantuntija 2023a; Pe-lastuslaitoksen asiantuntija 2023b; Pelastuslaitoksen asiantuntija 2023d.)

Pelastuslaitosten tilastoinnin teko palo- ja onnettomuusriskikohteista on hyvin vaihtelevalla tasolla, kuten ilmeni Tarja Ojalan (2021) kyselypyynnön jälkeen koostamasta yhteenvedosta. Kuvassa 1 näkyy Tarja Ojalan tutkimukseensa saamat tiedot eri pelastuslaitosten ilmoitusmää-ristä 2012-2020. Osa vastanneista pelastuslaitoksista on saanut ensimmäiset ilmoitukset vasta vuoden 2018 jälkeen tai ilmoituksia on ollut niin vähän, etteivät ne nouse lainkaan näkyviin kuvassa 1.

Kuva 1: Ojalan tutkimus palo- ja onnettomuusvaarailmoitusten määristä eri pelastuslaitoksilla (Pelastustieto 2021).

Ojalan (2021) kyselyyn vastanneista pelastuslaitoksista korostuu Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan ilmoitusten määrä, joka on alusta alkaen ollut suurempi kuin muilla pelastustoimen alueilla. Molemmilla alueilla on panostettu yhteistyöhön ilmoittajatahojen kanssa, Pirkanmaalla yhteistyötä eri toimijoiden kanssa tehtiin mm. EVAC-mittari - RAI-arviointimenetelmät työkalu asiakkaiden poistumisturvallisuuden arviointiin- hankkeessa (Oksanen 2018), Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen pääkohderyhmänä turvallisuusviestinnässä olivat vuonna 2017 kotihoitajat (Varsinais-Suomen pelastuslaitos 2018, 21). Ilmoitusmäärien voimakas vaihtelu, havainnollistaa alueilla tehtyä työtä ilmoitusvelvollisuuden tiedottamisen osalta. (Ojala 2021; Pelastustoimen asiantuntija 2022b; Pelastustoimen asiantuntija 2023d.)

5 Palo- ja onnettomuusriskiasunnot

Paloriskiasuntoja ja asukkaita on monenlaisia. Riskikohde voi olla erakon mökki metsässä tai työssäkäyvän asunto kerrostalossa (Pelastustoimen asiantuntija 2023c). Yksinkertaisimmillaan Kuntaliiton (2019, 6) ja Pelastustoimen kumppanuusverkoston yhteishankkeessa toteutettu Opas paloriskikohteiden ilmoittamiseen, valvontaan ja viranomaisyhteistyöhön opastaa "Asunto tai rakennus, jossa on havaittu ilmeinen palonvaara tai muu suuri onnettomuusriski. Asunnosta on tehty paloriski-ilmoitus pelastusviranomaiselle pelastuslain (379/2011) 42 §:n mukaisesti. "

Pelastustoimen taskutilasto kertoo eri asuntotyyppien palomäärät, joiden mukaan kerrostaloissa on syttynyt tulipaloja vuosien 2018-2022 aikana vaihdellen 1212-1393 kpl välillä.

Rivitaloissa noin 250-292 ja pientaloissa 1294-1106 välillä (Loponen & Liukkonen 2023, 19). Palon syttyessä kerros- tai rivitalossa, vaaralle altistuu asukkaan lisäksi myös muut talossa asuvat (OTKES 2021, 27).

Asunnoissa korostuu tavaramäärä, liesi ja sen käyttö, tulenkäsittely sekä sauna tulipalon aiheuttajana (Loponen & Liukkonen 2023, 20; Kuntaliitto 2019, 7). Huonokuntoisista, sokkeloista, puutteellisin pelastustein varustetuista tai monikerroksisista asuintaloista poistuminen tulipalon syttyessä vaikeutuu, palovaroittimen puuttuessa tai ollessa väärin sijoitettu, ei paloa havaita ajoissa (OTKES 2009 12; Pelastusopisto 2021).

5.1 Asumisturvallisuutta parantavia toimenpiteitä

Asumisturvallisuutta on käsitelty tässä opinnäyteyössä paloturvallisuuden näkökulmasta, yhdistettynä poistumisturvallisuudella, koska nämä ovat palo- ja onnettomuusriski-ilmoituksen syitä (Pelastustoimi 2023). Asumisen turvallisuudessa tärkeimpiä asioita on huolehtia palovaroittimien oikeasta sijoittelusta ja niiden toimivuudesta sekä soveltuvuudesta asukkaalle. (Pelastuslaki 379/2011 17 §; Pelastusopisto 2021.) Palovaroitin sijoitetaan kattoon, vähintään puoli metriä savun kulkuun vaikuttavista kohteista jokaista asunnon 60 m² kohti, eli 61 m² asunto vaatii kaksi palovaroitinta (SM asetus 239/2009).

Poistumisturvallisuuden, pelastustoiminnan haasteellisuuden sekä palon ennakoitua nopeamman leviämisen vuoksi suuri tavaramäärä on riski asumisen turvallisuudelle. Mikäli asunnossa ei mahdu kunnolla liikkumaan, ei sieltä pääse poistumaan tulipalon syttyessä (Kuntaliitto 2019, 10). Lieden ja sen ympäryksen pitäminen siistinä ja ilman tavaroita, sekä ruoan valmistus sitä valvoen auttavat estämään tulipaloja (Lepistö 2014). Sähkö- ja kaasulaitteiden oikea, ohjeiden mukainen käyttö parantaa osaltaan asumisen turvallisuutta. Mikäli niitä käytetään rikkinäisinä tai väärään käyttötarkoitukseen, ne voivat aiheuttaa tulipalon, esimerkkinä Vuosaaren palo 2016 (OTKES 2017; TUKES 2023).

Varomaton tulenkäsittely, esimerkiksi sisällä tupakointi, aiheuttaa edelleen kuolemaan johtavia tulipaloja. Tupakointipaikka tulisi olla paikassa, jossa ei ole helposti syttyviä materiaaleja, tuhkakuppiin laitetun tumpin uudelleen syttyminen estetty esimerkiksi vedellä täyttäen ja tupakoitsijan toimintakyky riittävä paloturvalliseen tupakointiin. (Lehtimäki & Mäkelä 2018, 44; Kuntaliitto 2019, 27.)

Asumisen turvallisuuteen opastaa Pelastustoimen valtakunnallinen sivusto Pelastustoimi.fi, sekä kaikki pelastuslaitokset omilla nettisivuillaan. Myös Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK 2023) tiedottaa ja kouluttaa asumisen turvallisuudesta sekä erityisryhmien turvallisuuden kohentamisesta.

5.2 Palo- ja onnettomuusriskiasuntojen asukkaat

Muutama selkeästi tunnistettava asumisen riskejä kasvattava piirre asukkaissa on havaittu. Palokuolematilastoissa näkyy päihteiden käyttö riskitekijänä kaikissa ikäluokissa (THL 2023c). Päihteet heikentävät kykyä havaita tulipalo ajoissa sekä altistaa huolimattomuudelle, joka voi tulipaloon johtaa (Sillanaukee, Erikson, Seppä & Kiianmaa 1996).

Asukkaiden riskipiirteitä ovat havaintojen mukaan yksinäisyys ja syrjäytyminen, ikääntyminen sen mukanaan tuomine haasteineen, fyysisen toimintakyvyn heikkeneminen eri syistä, kuulon, näön, hajuistimien tai tasapainon heikkeneminen, muisti- ja muut kognitioon vaikuttavat sairaudet, runsas päihteiden tai lääkkeiden käyttö, erilaiset mielenterveyden ongelmat sekä kulttuuritaustasta johtuvat erot turvallisuusosaamisessa (THL 2023d; Kuntaliitto 2019, 10; OTKES 2017, 21). Nämä ryhmät on linkitetty yleisen erityisryhmät käsitteen alle, vaikka heidän yksilölliset piirteensä ovatkin erilaisia (Kuntaliitto 2019, 11). Tarja Ojala (2020, 24-25) on Superin jäsenistölle tehdyssä tutkimuksessaan määritellyt erityisryhmät asumisen ja arjen turvallisuuden toimissaan tukea tarvitsevat henkilöryhmät, joihin on edellä mainittujen lisäksi laskettu mm. omaishoitoperheet.

Yhä heikommassa kunnossa olevat henkilöt asuvat omissa kodeissaan erilaisten kotiin tuotavien palveluiden tuella. Tämä vaikuttaa myös työntekijöiden työnrasittavuuteen ja työssäjaksamiseen. (THL 2022a; Vehko, Josefsson, Lehtoaro & Sinervo 2018, 3.) Asukkaiden toimintakyvyn heiketessä, he voivat aiheuttaa tahattomasti, ymmärtämättömyyttään tai kyvyttömyyttään vaaratilanteita niin itselleen kuin asuinympäristölleen. Iäkkäät näkyvätkin palokuolematilastoissa suhteellista väestöosuuttaan suurempana ryhmänä. (THL 2022b; Oksanen 2018, 11.)

6 Kotikäyntikohteiden asiakasturvallisuus palo- ja poistumisturvallisuuden näkökulmasta

Asiakasturvallisuus eri näkökulmista on osana sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden toimintaa ja sitä määritellään omavalvontasuunnitelmissa. Toimijan pitää kertoa kuinka toteuttaa asiakkaan turvallisuuden edistämistä asiakkaan itsemääräämisoikeuden, hyvän kohtelun ja palvelujen laadun lisäksi. (AVI 2023.) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 40 §:ssä velvoittaa omavalvontasuunnitelmien tekemiseen sekä hyvinvointialueet että yksityiset toimijat.

Asiakasturvallisuus pitää sisällään myös paloturvallisuudesta huolehtimisen. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kotiin vietävien palveluiden omavalvontasuunnitelmassa kerrotaan, että asiakkaalla pitää olla toimiva palovaroitin. Siinä muistutetaan esteettömyyden merkityksestä sekä asunnon kartoittamisesta paloturvallisuusnäkökulmasta ja tarvittaessa ilmoituksen teosta pelastusviranomaisille. Myös turvallisuutta tukevat apuvälineet ja niiden hankinta tarvittaessa on mainittu. (Päijät-sote 2023, 10.)

Asiakkaiden turvallisuutta parantavaa teknologiaa on olemassa, mutta kaikkia niitä ei ole saatavilla apuvälinelainaamotyyppisesti, jolloin asiakas saisi maksutta hyvinvointialueen apuvälinelainaamosta esimerkiksi lieden turvalaitteet käyttöön. Päijät-Hämeessä turvapuhelinpalveluun sisältyy asiakkaan halutessa ilman lisämaksua asiakasturvallisuutta parantava turvaranneke sekä ovivahti. Joissakin turvarannekemalleissa on olemassa myös sisäänrakennettu häkävaroitin, jonka kautta asunnossa olevassa oleva häkäkaasu voidaan havaita. Mikäli asiakkaalla on muistisairaus, on mahdollista saada hänen hyväksymänään ja haluumanaan paikantava turvaranneke, jonka avulla voidaan vähentää eksymisen riskiä, ilman asiakkaan poistumisturvallisuuden heikentämistä. (Päijät-sote 2022.)

Tarja Ojalan kyselytutkimus (2020, 5) tuo esiin hoitajien huolen asiakkaiden turvallisuudesta. Tutkimuksen mukaan jopa 40 % vastaajista oli viikoittain tai päivittäin huolissaan asiakkaitaan. Kaikista vastaajista yli kahdeksan prosenttia oli jatkuvasti huolissaan asiakkaiden turvallisuudesta. Etenkin kotihoidon työntekijät kokivat huolta asiakkaiden turvallisuudesta, vastaajista lähes 40 % oli päivittäin huolissaan heistä.

7 Viranomaisyhteistyö palo- ja onnettomuusriskikohteissa

Paloriskiasunnon palotarkastus on maksuton, ylimääräinen palotarkastus. Ilmoituksen saamisen jälkeen palotarkastaja ottaa yhteyttä ilmoittajaan, ellei jo ole keskustellut tämän kanssa. Siinä yhteydessä pohditaan mitä viranomaisia tai toimijoita palotarkastukselle kutsutaan mukaan. Kaikkien mukana olevien pitää tietää oma toimivaltansa asuntoon menon suhteen, ellei asukas ole halukas laskemaan häntä sisälle. (Kuntaliitto 2019, 18-19.) Palotarkastajalla on Pelastuslain 379/2011 80 § mukaan oikeus päästä suorittamaan palotarkastus, mutta muut toimijat tarvitsevat asukkaan luvan sisään pääsyyn.

Pelastusviranomaiset ovat tunnistaneet yhteistyön tarpeen jo ilmoitusten saamiseksi. Usein asian eteneminen haluttuun lopputulokseen ja palo- ja onnettomuusriskin pienentämiseen vaatii pitkäjänteistä ja tiivistä useamman viranomaisen yhteistyötä. Jokaisella viranomaisella on omaan toimenkuvaan liittyvä rooli yhteisen asiakkaan turvallisuuden parantamiseksi. (Kuntaliitto 2019, 38.) Eri viranomaisilla on myös toisiinsa vaikuttavia ilmoitusvelvollisuuksia sekä velvoitteita tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa (Ojala 2020, 31-33). Valtiontalouden tarkastusvirasto on havainnut selvityksessään 3/2018 viranomaisyhteistyöstä erityisesti sisäministeriön hallinnonalalla yhteistyötä motivoivana, mutta myös vaikeuttavana tekijänä resurssipulan, toinen tunnistettu ongelma on tiedonkulku (Nurminen 2018).

Hallintolaki 434/2003 velvoittaa pykälässään 10 viranomaisia avustamaan toisiaan sekä edistämään yhteistyötä. Tämän yleisen velvoitteen lisäksi on muita alakohtaisia lakeja, joissa on muita viranomaisia velvoittavia ilmoitusvelvollisuuksia.

Lastensuojelulain 417/2007 ilmoitusvelvollisuudesta määrävä 25 § velvoittaa eri alojen viranomaisia ilmoittamaan lastensuojeluviranomaisille havaitessaan tai saadessaan tietää kaltoinkohdellusta tai laiminlyödyistä lapsesta, jonka hoito, huolenpito tai kehitys vaarantuu. Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus on hyvin tunnettu eri toimijoiden parissa ja ilmoituksia tehdään yli sektorirajojen.

Sosiaalihuoltolain 1302/2014 velvoittaa 35 §:ssä viranomaisia ohjaamaan asiakkaan, jolla on ilmeinen tarve sosiaalihuollon palveluista, hakemaan apua. Mikäli hän on kykenemätön hakemaan sitä itse, eikä anna suostumustaan avun hakemiseen, on ilmoitus hänestä tehtävä salassapitomääräysten estämättä. Sosiaalihuoltolain 8 § edellyttää viranomaisten seuraavan ja edistävän erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia sekä välittävän tietoa ja antavan asiantuntija-apua heitä koskien. 41 § edellyttää yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa jo asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa tarvittaessa sekä muussa asiakkaan hyväksi tehtävässä työssä. (Sosiaalihuoltolaki 1302/2014.)

Ikääntyneen henkilön turvallisuuden ja tarvittavien palveluiden turvaamiseksi tilanteessa, jossa hän on kykenemätön huolehtimaan itsestään, on laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluissa 980/2012 velvoitettu 25 §:ssä ilmoittamaan vastaaville sosiaalityöntekijöille hänestä. Ilmoitus tunnetaan laajemmalti huoli-ilmoituksena, jonka voi viranomaisten lisäksi tehdä myös muut kuin työnsä puolesta ilmoitusvelvolliset. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluissa 980/2012.)

8 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön toteutus aloitettiin opinnäytetyön tekijöiden välisellä yhteisellä neuvottelulla, jossa sovittiin opinnäytetyön aiheesta ja yhteistyökumppanin etsimisestä. Yhteistyökumppanin löytämisen, opinnäytetyösopimuksen solmimisen, opinnäytetyösuunnitelman ja tutkimuslupien saamisen jälkeen aloitettiin varsinaisen opinnäytetyön loppuraportin kirjoittaminen ja opinnäytetyön lopputuotoksen kehittäminen. Työ aloitettiin joulukuussa 2022 ja saatettiin loppuun joulukuussa 2023.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Opinnäytetyö ei kokeillut ennalta asetetun hypoteesin todenmukaisuutta tai yrittänyt syventää ymmärrystä tietystä aiheesta tai ilmiöstä, vaan tuotti jotain täysin uutta työelämälähtöisesti. Opinnäytetyössä tuotettiin konkreettinen opas yhteistyössä opinnäytetyön toimeksiantajan Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen kanssa.

8.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia käytännönläheinen ja helposti omaksuttavissa oleva opas etenkin sosiaali- ja terveysalan kotikäyntejä tekeville ammattilaisille palo- ja onnettomuusriskiasuntojen tunnistamisesta ja niiden ilmoittamisesta pelastuslain 379/2011 42 §:n mukaisesti. Oppaan tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietämystä asuntojen palo- ja onnettomuusriskeistä, auttaa heitä tunnistamaan riskejä lisäävät tekijät tehokkaammin sekä opastaa heitä ilmoitusten tekemisessä oikeista asioista, oikea-aikaisesti, matalalla kynnyksellä, parantaen sitä kautta kaikkien turvallisuutta.

Opinnäytetyön aikana tehdyn tutkimuksen tarkoituksena oli vastata kahteen tutkimuskysymykseen koskien pelastuslaitosten saamia viranomaisilmoituksia käyntikohteesta olevasta ilmeisestä palovaarasta tai onnettomuusriskistä. Tutkimuskysymykset olivat:

1. Mistä kymmenestä asiasta viranomaisilmoituksia tehdään eniten?
2. Mitkä viranomaistahot tekevät ilmoituksia eniten?

8.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on yksi ammattikorkeakoulujen opinnäytetyötyypeistä. Sen tavoitteena on tutkimuksellisia kehittämismenetelmiä hyödyntäen kehittää tuotos, joka palvelee opinnäytetyön kohderyhmää tai opinnäytetyön tekijöiden koulutusalan kannalta keskeisten ammatillisten toimintaympäristöjen arjen käytänteitä. Toiminnalliselle opinnäytetyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja opinnäytetyön tekijöiden koulutusalan mukaan, opinnäytetyön lopputuotoksena voi olla konkreettisen materiaalien tai esineiden, kuten esitteiden, oppaiden, suunnitelmien tai käsikirjojen tuottaminen, tai vaihtoehtoisesti erilaisten tapahtumien, koulutusten, konferenssien tai kurssien järjestäminen. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 11-13.) Tässä tapauksessa opinnäytetyön lopputuotokseksi muodostui opas.

Toiminnallisen opinnäytetyön kehittämisprosessin voidaan nähdä koostuvan neljästä päävaiheesta: ideointi ja suunnittelu, sitoutuminen, kehittäminen sekä viimeistely. Ideointi- ja suunnitteluvaiheessa määritellään kehittämistyön aihe, tavoite, kohderyhmä, kehittämisen toimintaympäristö sekä kehittämistyössä käytettävä tietopohja ja menetelmät. Tässä vaiheessa suunnitellaan myös varsinaista toteutusta ja pohditaan, miten tuotosta arvioidaan ja palautetta kerätään. Näin saadaan koostettua yleiskuva suunnitellusta kehittämistyöstä ja arvioitua sen kannattavuus. Edellä mainittujen asioiden pohjalta laadittua tekstituotosta voidaan kutsua aiheanalyysiksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23-27.)

Kehittämisprosessin sitoutumisvaiheessa laaditaan konkreettinen toimintasuunnitelma, jossa käsitellään prosessin ensimmäiseen vaiheen aihealueita yksityiskohtaisemmin ja perustellaan niihin kytkeytyviä valintoja. Suunnitelma tehdään sen varmistamiseksi, että opinnäytetyön

idea ja tavoitteet ovat tiedostettuja, harkittuja ja perusteltuja. Sen tulee sisältää vastaukset kysymyksiin mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. Siihen tulisi pystyä sitoutumaan, mutta suunnitelmaan voidaan vielä tehdä joitakin muutoksia kehittämisprosessin kolmannessa vaiheessa ja siihen kirjatusta asioista voi toisinaan olla tarpeen poiketa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23-27.) Opinnäytetyön aiheanalyysi ja toimintasuunnitelma hyväksyttiin opinnäytetyön ohjaajalla ennen varsinaisen loppuraportin ja -tuotoksen kehittämistyön aloittamista.

Kehittämisprosessin kolmannessa vaiheessa aloitetaan varsinaisen opinnäytetyöraportin kirjoittaminen ja opinnäytetyössä kehittämisen alla olevan tuotoksen koostaminen. Tässä vaiheessa käsitellään kehittämistyön kannalta oleellista tietopohjaa ja teorioita, kerätään ja analysoidaan tuotoksen vaatima aineisto sekä jäsennetään ja kehitetään tuotosta prosessivaiheen aikana kerätyn aineiston ja välipalautteen pohjalta. Kehittämisprosessin viimeistelyvaiheessa opinnäytetyön raportti ja tuotos muotoillaan niin, että ne vastaavat toisiaan sekä opponenteilta saatua palautetta. Tämän jälkeen viimeistely työ ja tuotos esitellään oppilaitokselle ja toimeksiantajalle niiden lopullista julkaisua ja jakoa varten. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 41-43; Kostamo ym. 2022, 12-18.) Tässä raportissa käsitellään opinnäytetyön lopputuotoksena olleen oppaan kehittämistyöprosessin kahta viimeisintä vaihetta, oppaan kehittämistä ja viimeistelyä.

8.3 Oppaan ideointi- ja suunnittelu

Opinnäytetyön lopputuotokseksi valittiin sosiaali- ja terveysalan kotikäyntejä tekeville työntekijöille suunnattu opas pelastuslain 42 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta. Oppaan kehittämisprosessi alkoi sen ideoinnilla ja suunnittelulla. Oppaan haluttiin toimivan yksinkertaisena apuvälineenä työntekijöille työkentällä, jotta he pystyisivät paremmin tunnistamaan palo- ja onnettomuusriskitekijöitä asiakkaiden elinympäristöissä. Oppaan haluttiin myös madaltavan viranomaisilmoitusten tekemisen kynnyksiä ja vähentää niiden tekemiseen liittyviä ennakkorasenteita ja huolia. Oppaan tarkalla suunnittelulla haluttiin varmistaa, että se vastaisi oppaan kohderyhmän tarpeita, eikä se vahingossa tulisi räätälöidyksi toisen alan ammattilaisille ja siten olisi ristiriidassa opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen kanssa. Oppaasta suunniteltiin kerättävän palautetta sekä työn toimeksiantajalta että oppaan kohderyhmältä.

Lopullisen oppaan suunnittelussa pyrittiin ensisijaisesti huomioimaan opinnäytetyön toimeksiantajan tarpeet ja toiveet käymällä keskustelua niistä yhdessä toimeksiantajan kanssa. Toimeksiantajan toiveena oli, että opas olisi mahdollisimman tiivis, selkeä, monipuolinen ja siirrettävissä oleva. Toimeksiantaja toivoi myös, että opas tuotettaisiin kolmella eri kielellä (suomi, ruotsi, englanti) sen saavuttavuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Näin voitiin huomioida työntekijöiden moninaisuus sekä mahdollistaa muunkielisten työntekijöiden tasavertainen opastaminen. Toimeksiantaja halusi, että oppaan sisältö ja rakenne tuotettaisiin opinnäytetyön tekijöiden toimesta ja sen kansilehti sekä muu graafinen ilme taas valmistettaisiin ja

viimeisteltäisiin toimeksiantajan toimesta opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen. Samalla sovittiin oppaan täyden käyttö- ja muokkausoikeuden siirtymisestä toimeksiantajalle myös käännösversioiden osalta. Toiveena oli, että opas leviäisi mahdollisimman laajaan käyttöön, jonka vuoksi opinnäytetyön tekijöille annettiin oikeus jakaa työtä vapaasti eteenpäin myös jatkossa.

Oppaan suunnittelussa huomioitiin opinnäytetyön toimeksiantajan tarpeiden ja toiveiden lisäksi myös aiemmat vastaavanlaiset oppaat ja muu aihetta käsittelevä kirjallisuus. Oppaisiin tutustuttaessa pyrittiin tunnistamaan niiden heikkoudet, mutta myös niiden vahvuudet inspiraation herättämiseksi. Haluttiin tunnistaa minkälaisia asioita tulisi ehdottomasti välttää ja minkälaisia asioita voisi integroida uuteen oppaaseen sekä sisällöllisesti että rakenteellisesti. Suunnitteluvaiheessa tutustuttiin muun muassa Suomen kuntaliiton teettämään ”Opas paloriskikohteiden ilmoittamiseen, valvontaan ja viranomaisyhteistyöhön” oppaaseen, Suomen pelastusalan keskusjärjestön (SPEK) laatimaan ”Kodin turvallisuuden tarkistuslistaan”, Suvantory:n ja Vanhustyön keskusliitto ry:n painamaan ”Tietoa ikäihmisille kotona asumisen turvaksi” oppaaseen sekä Kotitapaturma.fi julkaisemaan ”Turvallisia vuosia” oppaaseen.

Huomattiin, että tarkastelun alla olleet oppaat ja materiaalit olivat yleisluontoisia ja tuotettu joko yksityishenkilöiden tai kaikkien ammattiryhmien yhteiskäyttöön. Ne eivät huomioineet juuri sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten tarpeita tai työnkuvaa, eikä sitä, että eri alojen ammattilaiset kiinnittävätkin huomiota eri asioihin työympäristössään, tunnistuen niissä esiintyvät riskitekijät oman alansa ja osaamisensa pohjalta. Koettiin tärkeäksi, että usein asiakkaidensa elinympäristöissä asioivia ammattilaisia opetetaan ja tuetaan tarkkailemaan omaa työympäristöään myös muiden ammattiryhmien näkökulmasta.

Useassa oppaassa oli kuitenkin erityisen hyviä toimintaohjeita asunnoissa olevien riskitekijöiden poistamiseksi ja tärkeitä yhteistietoja työntekijöiden käyttöön, joita haluttiin hyödyntää ja korostaa myös opinnäytetyön aikana kehitettävässä oppaassa. Oppaan rakenteeseen ja laajuuteen saatiin myös osviittaa tarkastelluista oppaista. Monet oppaista olivat laajoja ja vaikealukuisia, jonka nähtiin toimivan esteenä niiden hyödyntämisessä työkentällä. Päätettiin, että uudesta oppaasta tehtäisiin mahdollisimman tiivis, ajantasainen, helppokäyttöinen ja käytännönläheinen. Opas suunniteltiin kaksiosaiseksi. Toinen näistä olisi eräänlainen tietopankki, johon tulisi ohjeita ja kuvia, ja toinen taas konkreettinen tarkistuslista. Oppaan sisällön haluttiin pohjautuvan mahdollisimman ajantasaiseen tietoon. Näin ollen oppaan laadinnassa päätettiin hyödyntää sekä olemassa olevia materiaaleja että opinnäytetyön aikana toteutetusta määrällisestä tutkimuksesta saatua aineistoa.

9 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön aikana toteutettiin määrällinen, eli kvantitatiivinen tutkimus lopputuotoksena olevan oppaan sisällön ja rakenteen määrittämiseksi saamalla vastaukset luvussa 8.1 esiteltyihin tutkimuskysymyksiin. Määrällisen tutkimuksen keinoin pyritään kuvaamaan ja tulkitsemaan tutkittavaa ilmiötä sekä siinä havaittuja yhteyksiä ja seuraussuhteita keräämällä mitattavaa, tilastollisesti ilmoitettavaa numeraalista dataa. Määrällisessä tutkimuksessa selvityksen kohteen tulee olla mitattavissa. Määrät ja niiden muutokset pelkistetään tunnusluvuiksi, ja näitä lukuja voidaan analysoida joko tilastollisesti, matemaattisesti mallintamalla tai matemaattisiin malleihin vertailemalla. (Vilka & Airaksinen 2003, 58; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014, 83.) Numeerista dataa voidaan käsitellä matemaattisesti erilaisilla mitta-asteikoilla, jolloin tulosten yleistäminen ja erilaisten tunnuslukujen ja keskiarvojen laskeminen mahdollistuu (Kyrö 2003, 101).

Tutkimuksen perusteella tehtävien yleistettävien päätelmien muodostamiseksi tarkasteltiin kahden pelastuslaitoksen saamia palovaara- ja onnettomuusriski -ilmoituksia otantatutkimuksena. Otantatutkimuksessa tutkimus kohdistuu vain osaan tutkimuksen kohderyhmästä ja tutkimuksessa saadut tulokset yleistetään kattamaan koko kohderyhmän (Kananen 2015, 269). Otantatutkimuksen perusjoukkona toimi kaikki ilmoituskohteet, ja kahden maantieteellisesti erillään olevan pelastuslaitoksen ilmoituskohteet toimivat perusjoukkoa edustavana otoksena. Lopullista otoskokoa ei ole voinut määrittää etukäteen, koska se määräytyi pelastuslaitoksille tehtyjen ilmoitusten lukumäärän perusteella. Tarkoituksena oli kerätä riittävästi aineistoa mahdollisimman ajantasaisen, yleispätevän ja vaikuttavan oppaan tekemiseksi.

Tutkimukselle asetetun ensimmäisen tutkimuskysymyksen kautta haluttiin tunnistaa kymmenen useimmiten tai eniten asumisen turvallisuutta heikentävää kohdetta ja jäsentää opinnäytetyön lopputuotoksena ollut opas niiden pohjalta. Oppaan sisällön haluttiin perustuvan ajantasaiseen tietoon ja viime vuosina eniten ongelmia aiheuttaviin tekijöihin, jotta kotikäyntejä tekevät ammattilaiset pystyisivät vaivattomammin kiinnittämään huomiota kyseisiin tekijöihin sen sijaan, että he yrittäisivät tunnistaa tai havaita jokaisen mahdollisen ongelmapesäkkeen yhdellä käyntikerralla. Ongelmakohtien tunnistamisen lisäksi tutkimukselle asetetun toisen tutkimuskysymyksen avulla haluttiin selvittää, mitkä viranomaistahot tekevät eniten ilmoituksia ja keiden kohdalla ilmoitusten määrä on vähäistä, jotta opasta voitaisiin kohdentaa vähiten ilmoituksia tekeville ammattiryhmille, ja siten lisätä sen välitöntä vaikuttavuutta.

Tutkimusta varten haettiin erilliset tutkimusluvut kullekin tutkittavalle kohteelle. Lupien saaminen kesti odotettua kauemmin, jonka vuoksi aineistokeruuprosessin aikataulua jouduttiin venyttämään useilla kuukausilla alkuperäisestä toimintasuunnitelmassa olleesta aikataulusta. Tutkimuslupahakemukset saatiin hyväksytyä maaliskuun 2023 puoliväliin mennessä.

Ensimmäisen pelastuslaitoksen aineistot oli saatu kerättyä tammikuun 2023 aikana, kun taas toisen pelastuslaitoksen lähettämät materiaalit saatiin käsiteltyä toukokuussa 2023.

9.1 Aineistonkeruu ja analysointi

Tutkimuksessa hyödynnettiin kahdelta pelastuslaitokselta kerättyä ja saatua aineistoa. Pelastuslaitoksilta kerätty aineisto koostui pelastuslaitoksille tehdyistä palovaara ja onnettomuusriski -ilmoituksista. Ilmoituksia tarkasteltiin viimeiseltä viideltä vuodelta, vuoden 2018 alusta vuoden 2022 loppuun. Toisen pelastuslaitoksen viranomaisilmoitukset käsiteltiin paikan päällä pelastuslaitoksen tiloissa opinnäytetyön tekijöiden toimesta, kun taas toisen pelastuslaitoksen materiaalit vastaanotettiin sähköpostitse pelastuslaitoksen valmistamana tiedostona opiskelijoiden toivomassa muodossa. Aineistokeruun kohteena ollutta kahta pelastuslaitosta ei ole nimetty tarkemmin kohteiden ja yksilöiden tunnistetietojen suojaamiseksi.

Myös monet muut pelastuslaitokset tarjosivat omia materiaalejaan vapaasti käytettäväksi, mutta ne eivät olleet sellaisessa muodossa tai sisältäneet sellaista, riittävän kattavaa tietoa, että ne olisivat tukeneet lopullisen oppaan kokoamista. Ne olisivat todennäköisesti hieman vääristäneet kerätyn aineiston pohjalta koottuja tilastoja, jonka vuoksi niitä päätettiin olla hyödyntämättä tutkimuksessa. Aineistot kuitenkin vahvistivat osaltaan ilmoituksien syiden olevan samanlaisia usealla eri alueella, mutta ilmoittajatahojen myös vaihtelevan eri alueilla aluekohtaisten linjausten perusteella.

Tutkimuksessa kerätty aineisto täytyy analysoida. Aina ei kuitenkaan ole ilmeistä, milloin aineiston analyysi aloitetaan. Yleensä ajatellaan, että se voidaan aloittaa vasta sitten kun koko tausta-aineisto on kerätty, mutta tämä ei aina pidä paikkaansa. Varsinkin sellaisessa kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa aineistoa kerätään monissa eri vaiheissa, aineistoa saatetaan kerätä ja analysoida osittain samanaikaisesti. Kerätty aineisto käsitellään aineistolle tyypillisillä analyysimenetelmillä. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineistoa analysoidaan perinteisesti tilastollisin menetelmin. Tärkeintä on kuitenkin valita sellainen analyysitapa, joka parhaiten palvelee tutkimuksen tarkoitusta. Analysoinnin tarkoituksena on kiteyttää kerätty tutkimusaineisto tiiviiksi kokonaisuudeksi ja löytää vastauksia tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 223-224; Kananen 2015, 83, 286-287.)

Tutkimusta varten käsiteltyjen viranomaisilmoitusten analysointi aloitettiin heti aineistokeruun aikana. Aineiston analysointi aloitettiin aineiston pelkistämällä. Aineiston pelkistämisen tarkoituksena on selkeyttää ja tiivistää aineistoa tunnistamalla runsaasta materiaalista tutkimuksen kannalta oleelliset asiat, karsien siten pois kaiken epäolennaisen tiedon (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 139). Pelastuslaitoksille saapuvat palovaara- ja onnettomuusriski ilmoitukset tulevat usealla eri tavalla, aiemmin pelastuslaitoksien oman sekä määrämuotoisen valtakunnallisen viranomaisilmoituksen kautta, sähköpostilla, puhelimitse tai kasvotusten tapahtuvilla keskusteluilla. Tutkitut ilmoitukset olivat laadullisessa muodossa,

sanallisina kuvauksina ilmoituskohteesta. Ilmoituksia oli erilaisia ja ne sisälsivät sellaista yksityiskohtaista tietoa, joka ei palvellut tutkimusta, jonka vuoksi niiden sisältö pelkistettiin.

Aineiston pelkistämiseksi ilmoitusten sisältö päätettiin syöttää reaaliajassa Excel-taulukoihin koko aineistonkeruuprosessin ajan. Molemmille pelastuslaitokselle tehtiin omat erilliset Excel-työkirjat ja jokaiselle tutkittavalle vuodelle erilliset vuosikohtaiset välilehdet työkirjoihin. Ilmoituksista kerättiin tietoa vain siinä laajuudessa, mikä oli tarpeen oppaan laatimisen sekä opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen kannalta. Tämä ei yksinomaan pelkistänyt aineistoa, vaan helpotti myös aineistonkeruuta ja valmisteli aineistoa sen lopullista analysointia ja uudelleenjärjestämistä varten. Kerätty aineisto haluttiin käsitellä määrälliselle tutkimukselle tyypillisillä tilastollisilla menetelmillä.

Tiedonsyötön aikana aineisto ryhmiteltiin taulukoihin, kuten taulukko 1 havainnollistaa. Taulukoiden ensimmäiseen sarakkeeseen merkittiin ilmoitusten tekijät ensi sijassa ammattiryhmittäin tai palveluittain siitä riippuen, miten ilmoituksen tekijä oli ilmoitukseen merkitty. Seuraaviin sarakkeisiin merkittiin ilmoitusten syyt ryhmittäin. Yksi syy saraketta kohden. Sarakkeita lisättiin tarpeen mukaan ilmoituksista ilmenneiden ilmoitussyiden perusteella. Yhdessä kohteessa pystyi olemaan usea ilmoitussy. Taulukko 1 on opinnäytetyön tekijöiden itse koostama otos pelastuslaitoksilta kerätystä datasta ja demonstroi miltä taulukot näyttivät täytettynä.

Taulukko 1: Esimerkki pelastuslaitokselle tehtyjen viranomaisilmoitusten pohjalta täytetystä taulukosta

	B	C	D	E	F	G	H	I
	ILMOITTAJA	PALOVAROITIN	TAVARAMÄÄRÄ	POISTUMINEN	PALOUÄLJET	TULENKÄYTTÖ	SIS. TUPAKOINTI	MUUTA
1	asumispalveluyksikkö		1					paljon jätettä
2	isännöitsijä					1	1	
3	ensihoito		1					muistisairas asukas
4	kotihoito		1					
5	pelastustoimi		1			1	1	epäsiisti asunto
6	pelastustoimi				1	1		
7	ensihoito		1					epäsiisti asunto
8	lääkäri		1	1				
9	pelastustoimi		1	1				liikuntarajoitettu asukas
10	ensihoito		1					
11	poliisi		1					
12	isännöitsijä							tuholaisia, heikentynyt toimintakyky
13	sosiaalitoimi		1			1		
14	yksityishenkilö		1					heikentynyt toimintakyky
15	Kotihoito					1	1	muistisairas asukas
16	kotihoito		1	1				heikentynyt toimintakyky
17	kotihoito	1				1		
18	pelastustoimi	1						
19	terveystarkastaja							huonokuntoinen talo

Taulukoihin päätettiin lisätä vielä yksi sarake ennalta mainittujen lisäksi, kuten taulukossa 1 näkyy. Viimeiseen sarakkeeseen merkittiin muita tärkeiksi tai hyödyllisiksi katsottuja tietoja ilmoituksista. Sellaisia asioita, jotka vaikuttavat sekä kotikäyntejä suorittavien ammattilaisten asiakastyöhön että oikeantyyppisten ilmoitusten tekemiseen ja oikeisiin viranomaistahoihin yhteydessä olemiseen. Näin toimittiin, koska suuressa osassa viranomaisilmoituksista mainittiin muita ilmoituskohdetta tarkemmin kuvaavia tekijöitä tai ongelmakohtia. Kyseisiin asioihin reagoiminen harvoin kuitenkaan kuului pelastuslaitoksen toimenkuvaan, vaan sen sijaan jollekin toiselle taholle, eikä näin ollen asettunut ”ilmoitusten syyt” sarakkeiden alle.

Ilmoituksissa muita tärkeiksi tai hyödyllisiksi katsottuja tietoja analysoitiin yhdellä dokumenttianalyysille tyypillisellä analysointitavalla, sisällön analyysillä. Sisällön analyysin tarkoituksena on kuvata asiakirjojen ja muiden aineistojen sisältöä sanallisesti. Sen tavoitteena on etsiä ja tunnistaa tekstin merkityksiä. (Ojasalo ym. 2014, 137.) Analysoinnissa hyödynnettiin dokumenttianalyysille tyypillistä analyysimenetelmää, koska menetelmää käytettiin myös opinäytetyön lopputuotoksen laatimisessa ja se palveli parhaiten tutkimusta. Ilmoituksissa ilmenneet muut asiat tiivistettiin ja pelkistettiin ilmoituksissa mainittujen asioiden ydintä kuvaaviin käsitteisiin. Taulukkoon 2 on koottu muutamia esimerkkejä ilmoituksissa ilmenneistä lisätiedoista. Sen tehtävänä on havainnollistaa, kuinka asiat tiivistettiin ja pelkistettiin.

Taulukko 2: Esimerkki ilmoituksissa ilmenneiden muiden asioiden pelkistämisestä ydinkäsitteisiin

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
”Paljon palokuormaa roskien muodossa”	Paljon jätettä
”Alentunut kyky toimia itsenäisesti omakotitalossa”	Heikentynyt toimintakyky
”Runsaasti alkoholia käyttävä mies”	Asukkaalla päihdeongelma
”Asunto siivoton, toukkia, kärpäsiä, kuvottava haju”	Epäsiisti asunto, tuholaisia, hajuhaitta
”Pyörätuoliasukas, palovaroitin hälyttänyt, ei pystynyt itse toimimaan”	Liikuntarajoitteinen asukas

Aineiston analyysi viimeisteltiin aineiston kvantifioimisella, kun molempien pelastuslaitosten raakadata oli kerätty ja syötetty Excel-työkirjoihin. Kvantifioinnin avulla voidaan laskea, kuinka monta kertaa sama asia esiintyy tutkittavassa aineistossa (Ojasalo ym. 2014, 142). Kvantifioinnin tarkoituksena oli numeraalisesti osoittaa, kuinka monta kertaa mistäkin asiasta viranomaisilmoitukset oli tehty ja kuinka moni ilmoituksista oli tehty minkäkin tahon toimesta. Kerätystä aineistosta tehtiin ensin työkirjakohtaiset yhteenvedot, minkä jälkeen analysoidut tiedot yhdistettiin. Tämä tehtiin, jotta tietojen pysyvyyttä voitiin edesauttaa ja tietojen häviämistä analysoinnin aikana välttää. Virheiden tunnistaminen myös helpottui. Kumpaankin työkirjaan tehtiin tutkimuskysymysten pohjalta kaksi yhteenvetotaulukkoa. Toinen taulukko sisälsi viranomaisilmoitusten syyt ja toinen ilmoitusten tekijät. Tämä toimintatapa selkeytti aineistoa ja tuki vastausten saamista ennalta esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Yhteenvedot tehtiin Excel-tilaukkolaskentaohjelmaan samoihin työkirjoihin mihin aineisto oli alun perin kerätty. Viranomaisilmoitusten syitä käsittelevän taulukon ensimmäiseen sarakkeeseen syötettiin ilmoituksen syy. Seuraavaan viiteen sarakkeeseen merkittiin ilmoituksentekovuodet ja viimeiseen sarakkeeseen yksittäisten ilmoitussyiden kokonaismäärä tutkittavana olevien vuosien aikana. Viranomaisilmoitusten lukumäärä vuodessa merkittiin taulukon viimeiselle riville. Kun pelastuslaitoskohtaiset yhteenvetotaulukot oli jäsennetty, yhdistettiin ne

yhdeksi yhtenäiseksi taulukoksi (taulukko 3) Excelin konsolidointiominaisuuden avulla. Ominaisuus salli erillisiin Excel -työkirjoihin ja välilehtiin syötetyn tiedon yhteen tuomisen mutkattomasti. Taulukoiden sisällön lukemisen helpottamiseksi sisältö suodatettiin siten, että eniten ilmoituksia aiheuttanut tekijä näkyi taulukossa ylimpänä ja vähiten alimpana.

Taulukko 3: Yhteenvetotaulukko kahdelle pelastuslaitokselle tehtyjen viranomaisilmoitusten syistä vuosina 2018-2022

Ilmoituksen syy	2018	2019	2020	2021	2022	Yhteensä
Tavaramäärä	184	234	215	233	309	1175
Poistuminen	103	81	92	73	133	482
Liesiturvallisuus	75	80	58	59	73	345
Tulenkäyttö	63	65	69	47	56	300
Palovaroitin	78	53	61	44	25	261
Sisällä tupakointi	51	61	56	35	44	247
Sähkö- ja kaasulaitteet	48	50	38	35	45	216
Palojäljet	18	18	13	6	23	78
Sähkösauna	10	11	6	13	11	51
Pelastustie/osoitemerkintä	13	5	10	4	3	35
Lukot ja kahvat	2	4	1	4	4	15
Happipullot	2	0	1	1	2	6
Ilm. Yhteensä	351	329	319	296	391	1686

Viranomaisilmoitusten tekijöitä käsittelevät yhteenvetotaulukot tehtiin samojen periaatteiden mukaisesti kuin ilmoitusten syitä käsittelevät taulukot. Ilmoituksen tekijä merkittiin taulukoiden ensimmäiseen sarakkeeseen. Seuraavaan viiteen sarakkeeseen ilmoituksentekovuodet ja viimeiseen sarakkeeseen yksittäisten ilmoitusten tekijöiden kokonaismäärä ala- tai palvelukohtaisesti tutkittava olevien vuosien aikana. Ilmoitusten tekijöiden määrä vuodessa merkittiin taulukoiden viimeiselle riville. Valmiit taulukot yhdistettiin yhdeksi yhtenäiseksi taulukoksi (liite 1) ja sen sisältö suodatettiin sisällön luettavuuden helpottamiseksi.

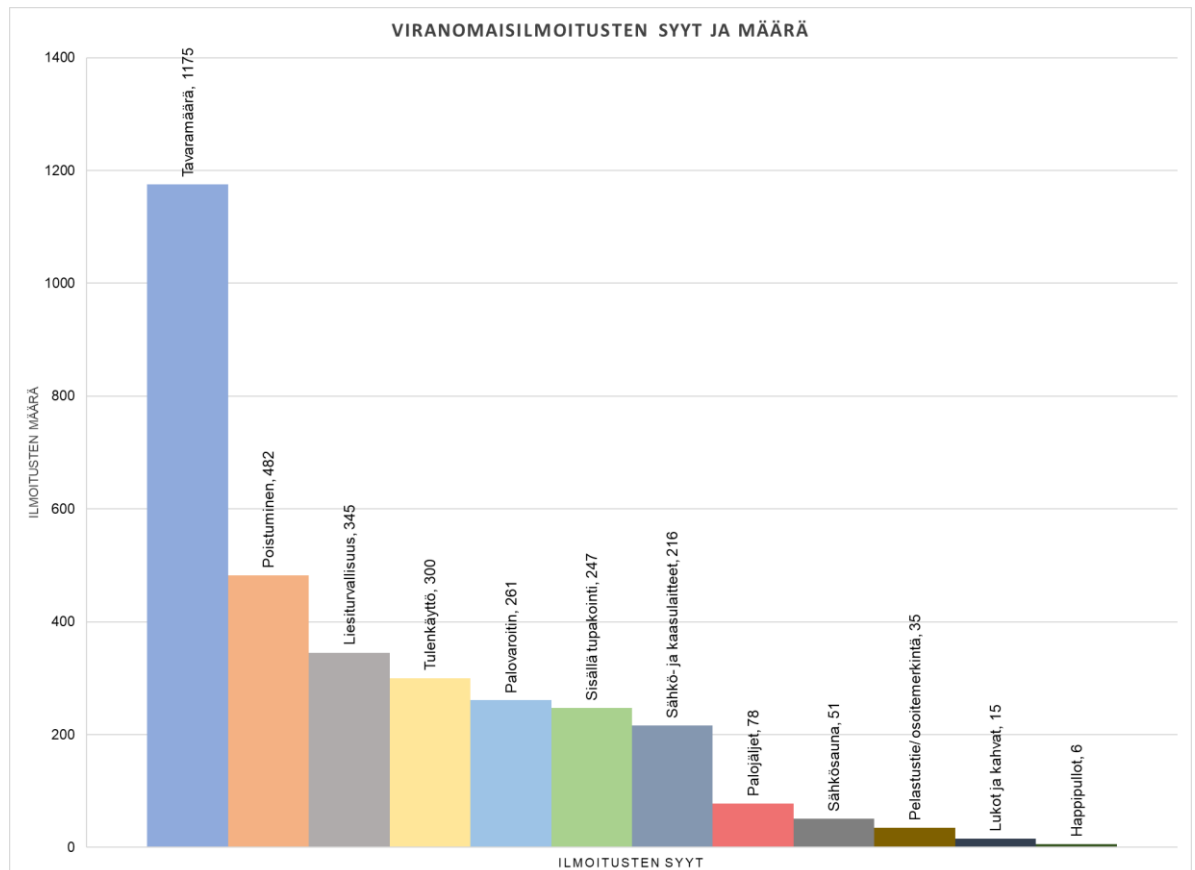
9.2 Tulokset ja johtopäätökset

Tutkimuksessa käsiteltiin yhteensä 1686 kahdelle pelastuslaitokselle vuosien 2018-2022 välisenä aikana tehtyä palovaara- tai onnettomuusriski-ilmoitusta. Tutkittavana olevien vuosien aikana toinen pelastuslaitos, pelastuslaitos A oli vastaanottanut 559 ilmoitusta ja toinen, pelastuslaitos B puolestaan 1127 ilmoitusta. Taulukko 3 osoittaa, että ilmoitusten määrä vuositasolla on pysynyt suhteellisen tasaisena ilman sen suurempia muutoksia.

1686 ilmoituksesta 33 kappaletta ei voitu paikantaa. Tästä johtuen kyseisten ilmoitusten sisältö jätettiin tutkimuksessa huomioimatta ja niiden ilmoittaja merkittiin ”ei tiedossa” olevaksi. Ilmoituksen tekijä ei ollut tiedossa yhteensä 70 ilmoituksessa 1686:sta. Puutteelliset ilmoitukset vääristivät hieman tutkimustuloksia.

9.2.1 Viranomaisilmoitusten syyt

Tutkimuksen ensimmäisen tutkimuskysymyksen kautta haluttiin saada vastaus siihen, mistä kymmenestä asiasta viranomaisilmoituksia tehdään eniten pelastuslaitoksille. Kuvio 1 esittää, mistä asioista viranomaisilmoituksia on tehty ja kertoo numeerisesti, kuinka monessa ilmoituksessa kukin asia on mainittu. Kuvan tarkoituksena on myös havainnollistaa ilmoitussyiden tiheyttä suhteessa toisiinsa.

Kuvio 1: Pelastuslaitoksille tehtyjen viranomaisilmoitusten syyt ja määrä vuosina 2018-2022

Ilmoituksia oli kokonaisuudessaan tehty 1686 kappaletta, mutta erilaisia palovaara- tai onnettomuusriskejä ilmoituksissa oli mainittu yhteensä 3211 kappaletta. Yleisin ilmoituksissa esiintynyt ilmoitussyy oli tavaramäärä, joka mainittiin 70 prosentissa kaikista ilmoituksista. Seuraavaksi eniten ilmoituksissa mainitut tekijät olivat poistuminen (29 %), liesiturvallisuus (21 %), tulenkäyttö (18 %), palovaroin (16 %), sisällä tupakointi (15 %) sekä sähkö- ja kaasulaitteet (13 %). Alle kymmenessä prosentissa ilmoituksista ilmoituksen syynä mainittiin palojäljet (5 %), sähkösauna, jossa tavaraa (3 %), pelastustie tai osoitemerkinä (2 %), lukot tai kahvat (1 %) sekä happipullot (<1 %). Luvut pyöristettiin lähimpään kokonaiseen prosenttiyksikköön. Prosenttiosuudet tekevät yhteenlaskettuna yli 100 prosenttia, koska ilmoituskohteissa oli usein useampi kuin yksi asia, joka toimi syynä ilmoituksen tekemiseen.

Johtopäätöksenä todetaan, että ilmoittamisen syyt toistuvat ja asettuvat samojen pääkategorioiden alle. Aineistosta ei kyetty tunnistamaan uusia vaara- tai riskitekijöitä, joita ei olisi jo mainittu muissa aiheita käsittelevissä materiaaleissa. Ilmoituksissa kuitenkin mainittiin paljon muita paloriski-ilmoitukseen kuulumattomia asioita. Kyseisten asioiden välillä tunnistettiin paljon yhtäläisyyksiä ja toistoja ilmoitusten välillä. Ilmenneet asiat nähtiin hyvin keskeisinä asiakkaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden näkökulmasta. Näistä yleisimpiä olivat likaisuus, hajuhaitat, tuholaiset, kotieläinten paljous, päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat, asiakkaiden heikentynyt toimintakyky ja liikuntarajoitteet sekä rakennusten huonokuntoisuus.

Saadut tutkimustulokset antavat selkeän vastauksen tutkimuksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Kymmenen eniten ilmoituksia aiheuttavaa tekijää niiden esiintymisjärjestyksessä ovat tavaramäärä, poistuminen, liesiturvallisuus, tulenkäyttö, palovaroitin, sisällä tupakointi, sähkö- ja kaasulaitteet, palojäljet, sähkösauna sekä pelastustiet ja osoitmerkinnät.

9.2.2 Ilmoitussyiden määrä ilmoituskohteissa

Aineistonkeruun ja analysoinnin aikana havaittiin, että ilmoituskohteissa oli usein useampi kuin yksi vaara- tai riskitekijä, joka toimi syynä ilmoituksen tekemiseen. Riski- ja vaaratekijöiden määrässä per ilmoituskohteeseen havaittiin kuitenkin joitakin eroja tarkastelun alla olleiden pelastuslaitosten välillä. Kummallekin pelastuslaitokselle tehtiin oma taulukko, johon merkittiin montako palovaara tai onnettomuusriskiä jokaisessa ilmoituskohteessa on tehdyn ilmoituksen perusteella tunnistettu. Taulukon ensimmäiseen sarakkeeseen merkittiin palovaara ja onnettomuusriskien lukumäärä ilmoituskohteessa. Seuraavaan viiteen sarakkeeseen merkittiin ilmoitusvuodet. Viimeisessä sarakkeessa ilmoitettiin, kuinka monessa ilmoituksessa on ollut sama määrä ilmoitussyitä kaikkien tarkastelun alla olleiden vuosien aikana.

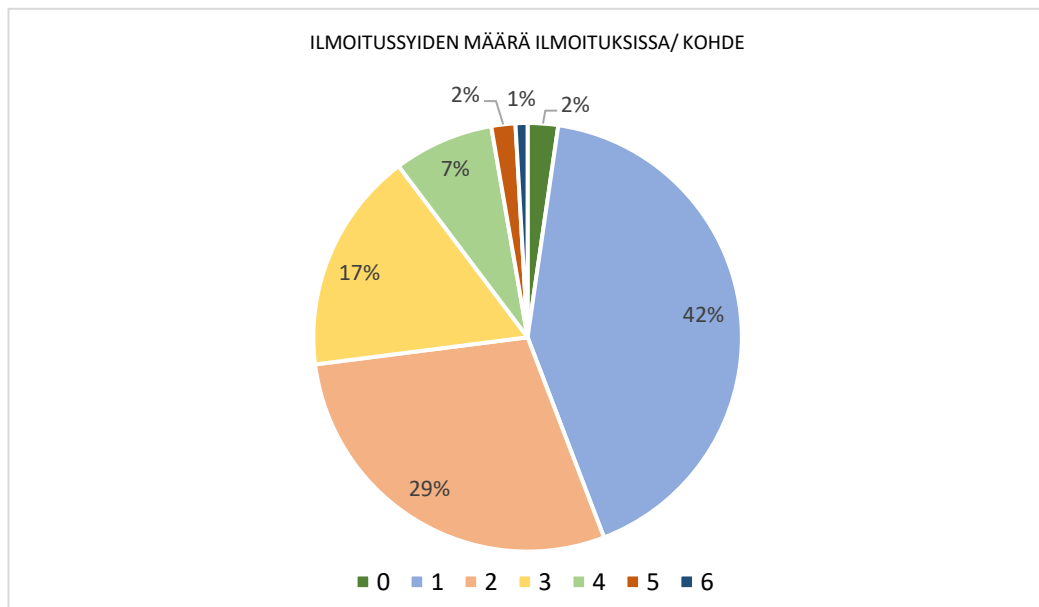
Taulukko 4: Pelastuslaitoksen A saamissa ilmoituksissa mainittujen ilmoitussyiden määrä per kohde vuosina 2018-2022

Syyt/kohde (pel. A)	2018	2019	2020	2021	2022	Yhteensä
0	0	1	0	0	1	2
1	43	18	10	12	6	89
2	60	24	13	26	48	171
3	38	22	26	22	38	146
4	18	19	10	10	23	80
5	5	9	4	4	3	25
6	0	6	3	1	2	12

Taulukko 5: Pelastuslaitoksen B saamissa ilmoituksissa mainittujen ilmoitussyiden määrä per kohde vuosina 2018-2022

Syyt/kohde (pel. B)	2018	2019	2020	2021	2022	Yhteensä
0	10	5	4	6	11	36
1	91	124	113	126	150	604
2	54	66	70	51	64	305
3	18	26	34	24	29	131
4	5	8	13	12	7	45
5	0	0	3	2	0	5
6	0	0	1	2	0	3

Pelastuslaitoksen A (taulukko 4) vastaanottamissa ilmoituksissa oli useimmiten joko kaksi tai kolme vaara- tai riskitekijää per ilmoitus, kun taas pelastuslaitoksen B (taulukko 5) saamissa ilmoituksissa mainittiin valtaosassa ilmoituksista vain yksi syy ilmoituksen tekemiselle. Pelastuslaitoksen A:n ilmoituksissa mainittiin useaan otteeseen neljä, viisi tai jopa kuusi syytä ilmoituksen tekemiselle, kun taas pelastuslaitos B:n kohdalla tämä oli huomattavasti poikkeuksellisempaa. Pelastuslaitos B:n osalta havaittiin myös, että ilmoituksissa ei aina mainittu erityistä palovaara tai onnettomuusriskiä, vaan ilmoitus oli tehty jollain muulla perusteella, jolloin ilmoitussyiden määrä merkittiin nolaksi. Pelastuslaitosten saamien ilmoitusten syiden määrät on yhdistetty kuvioon 2 havainnollistamaan niiden prosentuaalista suhdetta toisiinsa.

Kuvio 2: Yhteenveto pelastuslaitoksille tehtyjen ilmoitusten syiden määrästä per kohde

Kuvio 2 osoittaa, että lähes puolessa (693 ilmoitusta, 42 %) pelastuslaitoksille tehdyissä ilmoituksissa mainitaan vain yksi syy ilmoituksen tekemiselle. Ilmoituksissa mainitaan kuitenkin suhteellisen usein joko kaksi (476 ilmoitusta, 29 %) tai kolme (277 ilmoitusta, 17 %) syytä

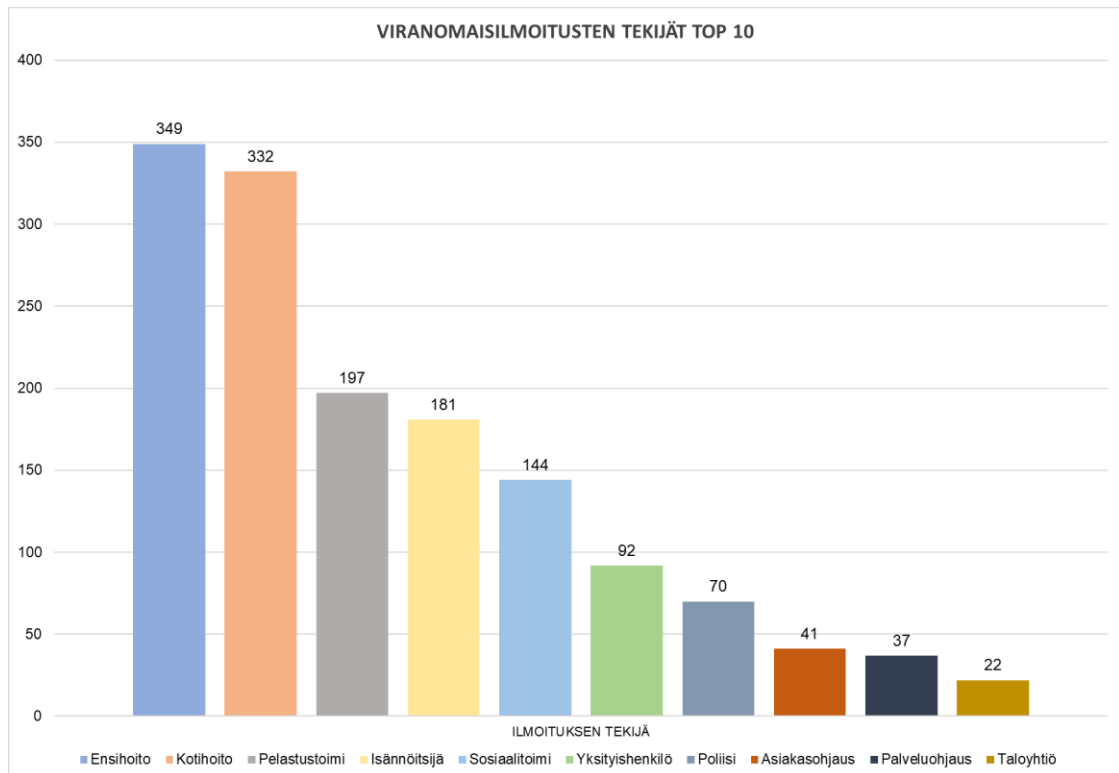
ilmoittamiselle. Alle kymmenessä prosentissa kaikista ilmoituksista mainitaan neljä (125 ilmoitusta, 7 %), viisi (30 ilmoitusta, 2 %) tai kuusi (15 ilmoitusta, 1 %) ilmoitussyitä.

Voidaan todeta, että ilmoituskohteissa on usein enemmän kuin yksi syy ilmoituksen tekemiselle. Tämä tarkoittaa, että työntekijöiltä vaaditaan hyviä havainnointikykyjä, tietoa ja taitoja kaikkien asunnoissa olevien palovaara ja riskitekijöiden tunnistamiseksi, mutta myös sitä, että ilmoituksen tekemisen kynnyksestä on tarve saada madallettua. Aluekohtaista vertailua tehtiin, koska niiden välillä havaittiin suuria eroja ilmoitussyiden määrissä. On vaikea sanoa, joutuvatko erot siitä, että pelastuslaitos B oli saanut yli kaksi kertaa enemmän ilmoituksia kuin pelastuslaitos A, vai onko kyseessä mahdolliset aluekohtaiset erot joko asiakkaiden elintotumuksissa tai työntekijöiden toimintamalleissa. Jos kyseessä olisi erot toimintamalleissa osoitaisi se, että työntekijöiden tietämys ilmoitusvelvollisuudesta, ilmoitusten tekemisestä sekä vaara- ja riskitekijöiden tunnistamisesta on tällä hetkellä puutteellisempaa joillakin alueilla. Kehitettävän oppaan kannalta tämä tarkoittaisi sitä, että sitä tulisi suositella käytettäväksi erityisesti niillä alueilla missä puutteita on havaittu. Samalla voidaan myös pyrkiä korostamaan työntekijöille ilmoituksen tekemisen tärkeyttä, vaikka asunnossa olisikin tunnistettu vain yksi palovaara tai riskitekijä, ja sen kautta madaltaa ilmoituksen tekemisen kynnyksestä.

9.2.3 Viranomaisilmoitusten tekijät

Tutkimuksen toisen tutkimuskysymyksen avulla haluttiin saada selkeyttä siihen, mitkä viranomaistahot tekevät eniten viranomaisilmoituksia käytikohteessa olevasta palovaarasta tai onnettomuusriskistä pelastuslaitoksille. Kysymyksen vastauksen päätettiin sisältävän vain sellaiset ammatilliset tahot, jotka ovat tehneet yli sata ilmoitusta edellisen viiden vuoden aikana. Vastauksen avulla tahdottiin saada lopputuotoksena olevaa opasta kohdennettua vähiten ilmoituksia tekeville tahoille sen valmistuttua.

Aihetta tarkemmin käsittelevää taulukkoa ei ole tuotu opinnäytetyönraportin tekstiosioon, vaan ainoastaan raportin liiteosioon (liite 1), koska sillä ei nähty olevan suoraa vaikutusta oppaan valmistusprosessiin. Ilmoituksen tekijöiden kokonaismäärä edellisen viiden vuoden aikana oli 1691, joista 70 oli merkitty ”ei tiedossa” olevaksi. Vastaus toiseen tutkimuskysymykseen voidaan saada tarkastelemalla kuviota 3.

Kuvio 3: Pelastuslaitoksille kymmenen eniten viranomaisilmoituksia tekevät tahot vuosina 2018-2022

Kuviosta 3 ilmenee, että eniten viranomaisilmoituksia tehneet ammatilliset tahot olivat ensihoito (21 %), kotihoito (20 %), pelastustoimi (12 %) ja sosiaalitoimi (9 %). Suluissa olevat prosenttiosuudet osoittavat ammatillisen tahon prosentuaalisen osuuden kaikista tehdyistä ilmoituksista. Liitteestä 1 voi nähdä tarkemmat vuosikohtaiset luvut ja muut ilmoitusten tekijät, joita ei ole sisällytetty kuvioon 3. Liitteestä 1 selviää myös, että kotihoidon tekemät ilmoitukset ovat vähentyneet huomattavasti vuosien varrella, kun taas sosiaalitoimen ja ensihoidon ilmoitusmäärät puolestaan ovat lisääntyneet. Aineistosta on kuitenkin haastavaa tunnistaa yksittäisiä sosiaalialan ammattiryhmiä tai palvelukokonaisuuksia, joille opasta tulisi erityisesti markkinoida, koska ilmoituksen tekijät on useimmiten ilmoitettu hyvin yleisellä tasolla, esimerkiksi termillä ”sosiaalitoimi”.

Johtopäätöksenä voidaan kuitenkin todeta, että opinnäytetyön kohderyhmän kannalta valmistunutta opasta kannattaisi markkinoida kaikille kotikäyntejä tekeville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Näin todetaan, koska sosiaalitoimi on hyvin laaja kokonaisuus ja siihen nähdessä sosiaalitoimen tekemät viranomaisilmoitukset ovat aliedustettuja. Maahanmuuttajatyön, lastensuojelun sekä seurakuntien työntekijät eivät tilaston mukaan juurikaan ilmoituksia ole tehneet. Terveysalan ammattilaisten kannalta opasta tulisi markkinoida enimmäkseen kotihoidon työntekijöille siksi, että kotihoidon ilmoitukset ovat vähentyneet merkittävästi vuosien varrella (vuonna 2018 tehtiin 128 ilmoitusta, vuonna 2022 ilmoituksia tehtiin vain 35).

10 Oppaan laatimisprosessi

Varsinaisen oppaan ensimmäisen luonnoksen kehittäminen ja jäsentäminen aloitettiin edellisessä luvussa käsitellyn tutkimuksen loppuunsaattamisen jälkeen. Tutkimuksen toteuttamisen voidaan nähdä toimineen oppaan varsinaisen laatimisen ensimmäisenä vaiheena. Toisena vaiheena oli tuoda tutkimuksen tuloksista tehdyt johtopäätökset teoriasta käytäntöön kehitettävään oppaaseen. Tutkimuksen oli tarkoitus toimia oppaan selkärankana. Oppaan sisältö, rakenne ja ulkomuoto hahmottuivat heti sen laatimisprosessin alkuvaiheessa tutkimuksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen saadun vastuksen pohjalta. Opas koostui kahdesta osasta. Oppaan ensimmäinen osio oli tieto-osio, joka sisälsi sekä asiantietoa ja kuvia että ohjeistuksia käytännön työhön sovellettavaksi. Oppaan toinen osio oli konkreettinen tarkistuslista, joita sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat hyödyntää omalla työkentällään.

Aineistohankintamenetelmänä oppaan kehittämisessä, opinnäytetyön aikana toteutetun tutkimuksen ohella, käytettiin dokumenttianalyysia. Dokumenttianalyysissa johtopäätöksiä pyritään tekemään tarkastelemalla ja analysoimalla tutkittavasta tai kehitettävästä ilmiöstä etukäteen kerättyjä ja koottuja materiaaleja ja aineistoja. Tarkastelun alla voi olla kaikki aiheesta kirjoitetut, puhutut ja kuvatut materiaalit sekä muut aiheen kannalta oleelliset aineistot ja esineistöt, vaikka niitä ei alun perin olisi tarkoitettu tutkimuksissa hyödynnettäviksi. Ne voivat olla muun muassa haastatteluita, verkkosivuja, artikkeleita, raportteja, valokuvia tai keskusteluita. (Ojasalo ym. 2014, 136.) Oppaassa käytettiin aiheen kannalta keskeisiä verkkosivuja, lakeja, oppaita, haastatteluja, keskusteluja ja valokuvia. Käytetyt aineistot käydään läpi tämän luvun aikana, sen mukaan missä kohdassa mitäkin aineistoa hyödynnettiin.

Oppaan laajuudeksi päätettiin yhdessä opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa maksimissaan kymmenen sivua, kokona A5, koska sen koettiin olevan sujuvasti käytettävissä olevan oppaan kokoinen ja vastaavan pelastuslaitosten yleisoppaiden kokoa. Oppaan rakenne oli tyypillinen opasmalli. Oppaan johdannossa (liite 2, sivu 2) kerrottiin miksi ja kenelle opas on tehty sekä korostettiin työntekijöiden ilmoitusvelvollisuutta pelastuslakiin vetoamalla ja työntekijöiden mahdollisuutta toimia itse asiakkaan turvallisuuden parantajina. Näin tehtiin, koska toimeksiantaja toivoi erityistä painotusta ilmoitusvelvollisuuden tärkeydestä oppaassa, eli sen korostusta, että kyseessä on velvollisuus tehdä ilmoitus, ei vain mahdollisuus ilmoituksen tekoon. Oppaan takakanteen (liite 2, sivu 10) lisättiin tärkeitä yhteystietoja työntekijöiden hyödynnettäviksi työkentällä. Yhteystiedot kerättiin eri tahojen verkkosivuilta. Oppaan kansilehden ja muun graafisen ilmeen suunnittelusta vastasi opinnäytetyön toimeksiantaja.

Opasta rakennettaessa pyrittiin ottamaan huomioon, että sen sisältö, kieli, laajuus, rakenne ja ulkomuoto palvelivat oppaan kohderyhmää mahdollisimman hyvin. Oppaassa käytettiin mahdollisimman selkeää, helposti ymmärrettävää kieltä välttämällä ammattisanastoa ja sanoja, joita voisi tulkita monin eri tavoin, jotka vaikeuttaisivat eri alojen ammattilaisten

mahdollisuuksia käyttää opasta oman työn tukena. Oppaassa vältettiin myös pitkien lauseiden ja kappaleiden käyttämistä sekä ylimääräisen, niin sanotun ”nippelitiedon” lisäämistä, jotta oppaassa kerrottuihin keskeisiin asioihin keskittyminen olisi ollut helpompaa.

10.1 Oppaan tieto-osion koostaminen

Oppaan tieto-osioon (liite 2, sivut 2-8) koostettiin sellaista tosiasiallista tietoa, ohjeita ja kuvia, joista uskottiin olevan aidosti hyötyä työntekijöille. Tieto-osioon kerättiin tehdyn tutkimuksen tutkimustulosten pohjalta kymmenen tyypillisintä palo- ja onnettomuusriski -ilmoitusten syytä otsikoituna ja numeroituna 1-10. Tyypillisimmät ilmoitusten tekemisen syyt niiden esiintyvyyssjärjestyksessä olivat: tavaramäärä, poistuminen, liesiturvallisuus, tulenkäyttö, palovaroitin, sisällä tupakointi, sähkö- ja kaasulaitteet, palojäljet, sähkösauna sekä pelastustiet ja osoitemerkinnät. Tarkoituksena oli järjestää oppaan sisältö niin, että eniten ilmoituksia aiheuttanut asia käsiteltiin oppaassa ensimmäisen ja vähiten ilmoituksia aiheuttanut asia viimeisenä, jotta erityisen huomion kiinnittäminen eniten ilmoituksia aiheuttaviin tekijöihin helpottuisi. Tilaajan toiveesta, opasta kuitenkin kehitettiin luonnosvaiheissa toimimaan kerätyn aineistolähteen antaman tiedon lisäksi, myös valtakunnallisen ilmoituskanavan kanssa synkronoituna. Tämä toive muutti osaltaan tietojen esitysjärjestystä, mutta parantaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten mahdollisuutta hyödyntää opasta suoraan ilmoitusta täyttäessään.

Jokaisen käsiteltävänä olleen ilmoitussyyden kohdalle kirjoitettiin mahdollisimman selkeät kuvaukset vaara- ja riskitekijöiden tunnistamisesta. Tekstin ohelle liitettiin riskikohteita kuvaavat valokuvat täydentämään tekstiä ja auttamaan työntekijöitä riskikohteiden havainnoinnissa. Kuvien alle tehtiin toimintaohjelaatikot, joihin kirjattiin käytännön toimintaohjeita työntekijöille. Ohjeissa kerrottiin, kuinka työntekijän tulee toimia riskikohteen tunnistamisaikana, mitä toimenpiteitä riskikohteen poistaminen edellyttää sekä työntekijältä että asiakkaalta ja tämän omaisilta sekä mitä asioita työntekijän olisi hyvä pitää mielessä ja muistaa, esimerkiksi sen, että likaisuus ei ole ilmoittamisperusta ja sen, että asiakkaita ei koskaan saa lukita asuntoihin, vaikka he saattaisivat ekyä ulkona. Tilaajan toiveesta ohjeissa korostettiin asiakkaiden ja omaisten ohjeistamista ja neuvontaa työntekijän toimesta.

Oppaassa olleiden riskitekijöiden kirjallisten kuvausten sekä toimintaohjelaatikoissa olevien ohjeiden kirjoittamiseksi palattiin oppaan ideointi- ja suunnitteluprosessin aikana luvussa 8.3 tarkastelun alla olleiden jo olemassa olevien oppaiden pariin. Oppaassa kerrotut riskitekijöiden tunnistamista tukevat tekijät ja niiden poistamista edistävät toimenpiteet lisättiin kehitettävään oppaaseen siltä osin, kun se vastasi uuden oppaan sisältöä. Oppaiden lisäksi tekstissä hyödynnettiin pelastuslaitosten saamien ilmoitusten sisältöä sekä verkossa olevan pelastustoimen palo- ja onnettomuusriski -ilmoituslomakkeen sisältöä. Opinnäytetyön toimeksiantaja sekä opinnäytetyön aikana haastateltavana olleet pelastustoimen asiantuntijat jakoivat myös osaltaan oppaaseen lisättävää tietoa suullisesti ja kirjallisesti opinnäytetyön tekijöille.

Palovaara ja onnettomuusriskitekijöiden listauksen perään laadittiin ohjeistus työntekijöille palovaara- ja onnettomuusriski -ilmoituksen oikeaoppisesta tekemisestä (liite 2, sivu 8). Pelastustoimi toivoi ilmoitusten tulevan yhä enemmän valtakunnallisen ilmoituskanavan kautta, jotta ne ovat paremmin valtakunnallisesti seurattavissa ja yhteismitallisia. Ilmoituksenteko ohjeen valmistamisessa hyödynnettiin pelastustoimen palo- ja onnettomuusriski -ilmoituslomakkeesta jo löytyviä ohjeistuksia ja sisältöä.

Ilmoituksen tekemisen ohjeistuksen perään tehtiin laatikko, jossa kerrottiin mistä asioista ilmoitusta ei tulisi tehdä lainkaan pelastuslaitokselle, vaan jollekin toiselle taholle ja mille taholle siinä tapauksessa (liite 2, sivu 8). Näin toimittiin koska opinnäytetyön aikana tehdyssä tutkimuksessa oli huomattu, että pelastuslaitoksille tehdään myös paljon niin sanottuja turhia, heidän toimivaltansa ulkopuolella olevia ilmoituksia. Tämän vuoksi oppaassa haluttiin pelastuslaitoksille tehtävien ilmoitusten tekemisen ohjeistamisen lisäksi, tarjota tietoa ilmoitusten tekemisestä muiden ongelmakohtien selvittämisestä vastuussa oleville tahoille. Laatikon ulkoreuna korostettiin punaisella värillä, jotta se kiinnittäisi työntekijöiden huomion paremmin. Laatikossa mainittujen tahojen yhteistiedot lisättiin oppaan takakanteen (liite 2, sivu 10). Ajatuksena oli, että yhteistietojen välitön saatavuus madaltaisi työntekijöiden yhteydenottoa myös muihin asianmukaisiin tahoihin. Oppaassa olevat yhteystiedot ovat Päijät-Hämeen toimijoihin, muilla alueilla ne tulisi päivittää oman hyvinvointialueen mukaisiksi.

10.2 Oppaassa käytettyjen kuvien hankkiminen

Ohjekuviksi haluttiin tuoreita, ja selkeästi asian esittäviä kuvia, joissa voisi olla nähtävissä riski, jota ei välttämättä tule ajatelleeksi, esimerkiksi patalaput kiinnitettynä tarrakoukulla liesituulettimessa lieden yläpuolella. Kuvia etsittiin pelastuslaitoksen ja pelastustoimen käytettävissä olevista kuvista sekä toisen opinnäytetyöntekijän arkistokuvista, joille oli saatu lupa käyttää valistuksessa. Lainattujen kuvien lähteet viitattiin asianmukaisesti oppaaseen.

Osa kuvista lavastettiin, esimerkiksi tupakoinnin vaaroja havainnollistettiin sohvalla makaavaa tupakoitsijaa kuvaamalla, näyttäen myös palojäljet, joita siitä voi tekstiileihin aiheutua. Tulisija- ja kynttiläkuvat lavastettiin vaaraa aiheuttaviksi opinnäytetyön tekijän kotona. Kuvia lavastaessa paikalla oli Heinolan sopimuspalokunnan hälytysosaston jäsen sammutusvälineiden kanssa valvomassa tilanteen turvallisuutta.

10.3 Oppaan tarkistuslistan jäsentäminen

Oppaan toinen osio oli konkreettinen tarkistuslista, joita sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat hyödyntää omalla työkentällään (liite 2, sivu 9). Tarkistuslistaan koostettiin kaikki keskeisimmät tarkistuskohteet asunnossa oppaan tieto-osuuden pohjalta. Tarkistuskohteet merkittiin tarkistuslistaan niiden oppaassa olevassa esiintymisjärjestyksessä. Listaan merkittiin, löytyykö listassa mainittu riski asunnosta sekä onko se saatu korjattua käynnin aikana.

Tarkistuslistan tarkoituksena oli nopeuttaa riskitekijöiden tunnistamista entisestään, ilman, että työntekijän tarvitsisi opasta käyttäessään aina lukea opas alusta loppuun.

Tarkistuslista oli rakenteeltaan taulukon muotoinen ja se jäsennettiin Microsoft Wordin taulukointityökalun avulla. Lista koostui kolmesta sarakkeesta. Ensimmäinen sarake oli suurin ja siihen kirjattiin asunnossa olevat tarkistuskohteet. Toinen ja kolmas sarake olivat kooltaan pienemmät ja niiden tarkoituksena oli toimia laatikoina, joihin työntekijä voisi laittaa rastin itselleen tekemiensä havaintojen ja toimenpiteiden pohjalta. Näin työntekijällä olisi mahdollisuus palata tarkistuslistan pariin uudestaan myöhemmässä vaiheessa ja tietäisi mitä toimenpiteitä on jo tehty ja mitä tulisi vielä niiden lisäksi tehdä.

10.4 Oppaan arviointi ja viimeistely

Oppaasta tehtiin kolme luonnosversiota, ennen lopullisen version viimeistelyä. Oppaan laadintaprosessin aikana oppaasta pyydettiin jokaisen kolmen luonnosvaiheen yhteydessä palautetta opinnäytetyön toimeksiantajalta, jotta se vastaisi heidän tavoitteitansa ja odotuksia. Palautetta kerättiin myös oppaan kohderyhmältä. Opas oli kommenteilla muun muassa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ikääntyneiden kotiin vietävien palveluiden yksiköissä, kotikuntoutuksen fysioterapeuteilla, yksittäisillä sosiaalityön ja lastensuojelun työntekijöillä, sosionomiopiskelijoilla, yksityisillä sosiaali- ja terveysalan yrittäjillä ja yhdistystoimijoilla sekä pelastustoimen kumppanuusverkoston riskiasuntoryhmällä. Palautetta kerättiin sekä kirjallisesti, että suullisesti. Jokaisen luonnosvaiheen aikana kerätty palaute ja niiden pohjalta tehdyt muutokset käsitellään alla.

Jokaisen palautekierroksen yhteydessä oppaan esitystapaa ja sanamuotoja hiottiin mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi. Kaikilla toimijoilla on oma ammattikieli, eikä samasta asiasta aina puhuta samoin sanoin. Näkökulma toimijoilla on erilainen, samoin näkemys eri toimijoiden mahdollisuuksista ja resursseissa paloriskikohteen tilanteen parantamiseksi. Yksilöiden itsemääräämisoikeuden vahvuus yllättää helposti, eikä ihmistä voi kaikissa tilanteissa pakottaa ottamaan apua vastaan.

Oppaan ensimmäisestä luonnoksesta kerättiin palaute vain pelastuslaitoksen edustajilta, jotta ohjeistus vastaisi heidän haluamiaan asioita. Heiltä saadun palautteen pohjalta muutettiin tekstien liian tarkkoja tai epämääräisiä ohjeita sekä tarkennettiin tulisijan edessä olevan palavan materiaalin muodostavan paloriskin.

Oppaan toisesta luonnoksesta saadun palautteen pohjalta muutettiin ohjelaatikoihin yhteiset neuvot ja ohjaa asukasta ja omaisia sekä toimi itse vinkit. Tämän lisäksi lisättiin sosiaalialan toimijoilta tulleen toiveen mukaisesti tieto mahdollisuudesta tehdä ilmoitukset eri tahoille nimettömästi, mutta korostettiin nimellä tehdyn ilmoituksen painoarvoa.

Pelastuslaitoksen toiveen mukainen ilmoitusvelvollisuuden korostaminen nostettiin painokkaammin johdantotekstiin ja alleviivattiin. Pelastuslaitoksen esityksestä taulukkoon nostettiin vaihtoehtojen: kyllä/korjattu, lisäksi ”ilmoitettu” ruutu, jotta työntekijän olisi helpompi seurata asiakkaan tilannetta taulukon kautta.

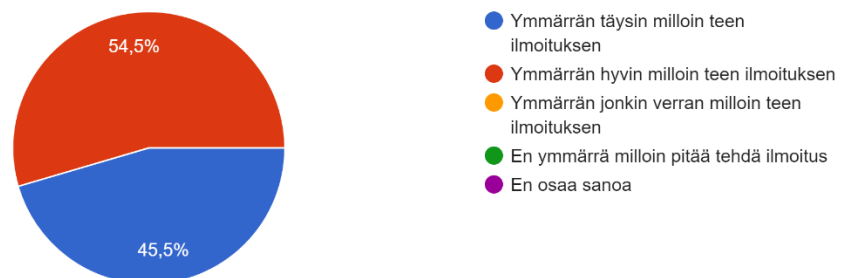
Oppaan kolmannesta, eli viimeisestä luonnoksesta kerättiin palautetta Google Forms -lomakkeen avulla (liite 3) oppaan viimeistelemiseksi. Lomake oli helppokäyttöinen ja otsake avautui suoraan sähköpostin viestikenttään näkyville. Lomakkeessa oli kuusi monivalintakysymystä ja lomakkeen lopussa mahdollisuus antaa vapaata palautetta. Kysely lähetettiin yli 100 henkilölle sähköisessä muodossa, sähköiseen kyselyyn vastauksia tuli 11, lisäksi 15 henkilöä antoi suullisen palautteen. Suullinen palaute oli kaikilta osin positiivista, uusia kehittämissuhteita ei tullut, palautteen antajat kokivat tekstien ja toimintaohjeiden olevan selkeitä ja auttavan heitä työssään. Kaksi suullisen palautteen antajaa kertoi tehneensä palo- ja onnettomuusriskikohteesta ilmoituksen, viisi palautteen antajaa sanoi korjanneensa käyntikohteessa riskikohtia ja kertoneensa niistä asiakkaalle ja tämän omaisille. Palautelomakkeen kysymykset ja niihin saadut vastaukset käydään läpi tarkemmin luvun seuraavissa kappaleissa.

Ensimmäiseen kysymykseen ”Oppaassa on kerrottu asiat selkeästi?” vastausvaihtoehdot, kyllä, ei ja en osaa sanoa. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että asiat on kerrottu selkeästi. Toisena kysymyksenä oli: ”Oppaassa käytetty kieli on ymmärrettävää?”, vastausvaihtoehdot jälleen kyllä, ei ja en osaa sanoa. Kaikkien vastaajien mielestä kieli oli ymmärrettävää. Kolmantena kysymyksenä oli ”Opas auttaa minua omassa työssäni parantamaan asukkaan turvallisuutta.” Vastausvaihtoehdot 1-5, yksi vähän - viisi paljon, 73 % koki oppaan auttavan paljon, 27 % vastasi neljä.

Seuraavana kysyttiin, auttaako opas ymmärtämään milloin ilmoitus on tehtävä (kuvio 4), 55 % ymmärsi täysin, milloin ilmoitus tehdään, 45 % ymmärsi hyvin, milloin ilmoitus olisi tehtävä.

Opas auttaa ymmärtämään milloin minun pitää tehdä ilmoitus Pel 42§ mukaisesti

11 vastausta

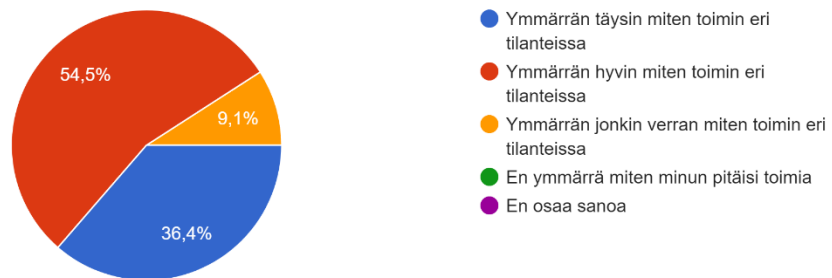

Kuvio 4: Google Forms lomakkeen kysymyksen neljä vastauskoonti

Vastaajilta kysyttiin myös, ymmärtävätkö he mitä tehdä ennen ilmoituksen tekoa (kuvio 5). 36 % ymmärsi täysin omat tehtävät ennen ilmoituksen tekoa, 55 % vastaajista ymmärsi hyvin omat tehtävät ennen ilmoituksen tekoa ja 9 % vastaajista ymmärsi jonkin verran omista tehtävistään ennen ilmoituksen tekoa.

Opas auttaa ymmärtämään mitä teen ennen ilmoitusta Pel 42§ mukaisesti

11 vastausta

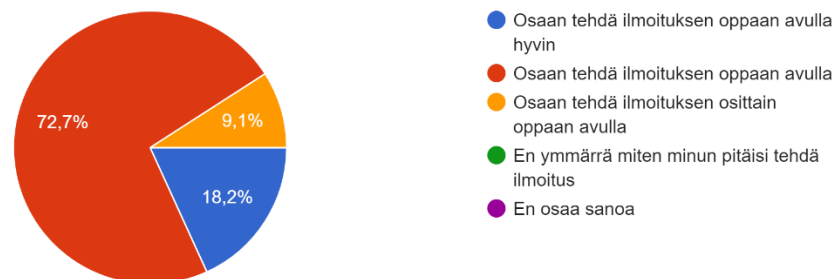

Kuvio 5: Google Forms lomakkeen kysymyksen viisi vastauskoonti

Seuraavana kysyttiin auttaako opas ilmoituksen teossa (kuvio 6), vastaajien mukaan 18 % osaa tehdä ilmoituksen hyvin oppaan avulla, 73 % osaa tehdä ilmoituksen oppaan avulla ja 9 % osaa tehdä ilmoituksen osittain oppaan avulla.

Opas auttaa minua tekemään ilmoituksen Pel 42§ mukaisesti

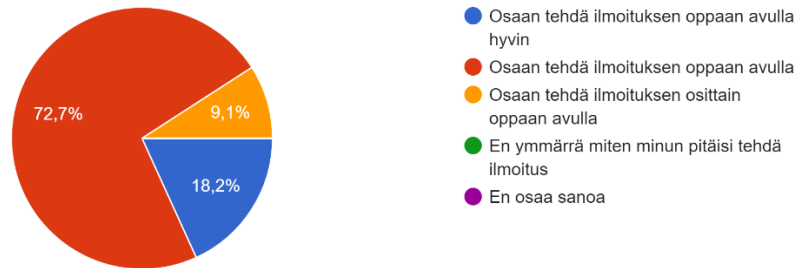
11 vastausta

Kuvio 6: Google Forms lomakkeen kysymyksen kuusi vastauskoonti

Vastaajilta kysyttiin myös auttaako opas tekemään ilmoituksia muille tahoille (kuvio 7), vastauksien mukaan 18 % osaa tehdä ilmoituksen muille hyvin, 73 % osaa tehdä ilmoituksen muille ja 9 % osaa tehdä ilmoituksen muille osittain.

Opas auttaa minua tekemään ilmoituksen muille tahoille.
11 vastausta

Kuvio 7: Google Forms lomakkeen kysymyksen seitsemän vastauskoonti

Oppaasta annettiin myös muun muassa seuraavat avoimet palautteet:

Erittäin tarpeellinen opas!

Ottaisin mielelläni tuollaisen oppaan itselleni, jotta voisin tarvittaessa puuttua epäkohtiin kotikäynneillä. Oppaasta olisi kyllä hyötyä minulle.

Selkeä, hienosti kuvilla tehtyjä esimerkkejä.

Kyselyn kautta saadun palautteen sekä opinnäytetyön tekijöiden omien havaintojen pohjalta opas viimeisteltiin. Opinnäytetyön tekijät varmistivat, että kaikki oppaan kuvat, tekstit ja laatikot asettuivat sivuille kunnollisesti ja että tarkistuslistan tarkistuskohteiden järjestys vastasi loppuoppaan rakennetta. Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen edustajan hyväksytyä oppaan suomenkielinen opas (liite 2) käännettiin ruotsiksi ja englanniksi toisen opinnäytetyön tekijän toimesta ja toimitettiin lopullista kansilehden ja graafisen ilmeen luomista varten opinnäytetyön toimeksiantajalle. Oppaan kieliversiot lisättiin erillisinä liitteinä julkaistun opinnäytetyöraportin yhteyteen Theseuksessa.

11 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Päijät-Hämeen pelastuslaitokselle opas, joka auttaisi pelastustoimen toimijoita tiedottamaan palo- ja onnettomuusriskeistä sosiaalialan toimijoille tutulla sanastolla. Opas on palautteen mukaan onnistunut tavoitteessa olla selkeä ja toimiva työväline sosiaali- ja terveysalan toimijoille asiakkaiden asuntojen palo- ja

onnettomuusriskien havainnoinnissa. Valmistuneesta oppaasta on mahdollista hyötyä niin pelastustoimi, kuin kotikäyntejä tekevät sosiaali- ja terveydenalan työntekijät, saatuaan ajan-kohtaisen, eri hyvinvointialueille soveltuvan ja saatavilla olevan oppaan pelastuslain 379/2011 42 §:n mukaisista ilmoitusvelvollisuuskohteista suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Oppaan avulla haluttiin myös edistää pelastustoimen ja sosiaali- ja terveysalan välistä viranomaisyhteistyötä sekä yhtenäistää näiden tahojen toimintamalleja, jotta kohdatut riskitekijät voidaan tunnistaa ja poistaa oikea-aikaisesti ja -oppisesti. Samalla edistetään asiakkaiden mahdollisuutta ammattihenkilöstön tuella tapahtuvaan omatoimiseen asumiseen turvallisesti pidempään.

Opinnäytetyön aloitusvaihe osui hyvinvointialueiden käynnistyksen kanssa samaan aikaan. Tämä toi haasteita saada kerättyjä aineistoja käyttöön, koska osa tietojärjestelmistä oli vaihdettu ja osaa tiedoista oli mahdotonta käyttää enää sähköisesti. Yhteistyö pelastuslaitoksien kanssa sujui hyvin, aikatauluihin vaikutti uusiin hyvinvointialueisiin ja niiden toimintojen käynnistämiseen liittyvät kiireet. Tilaajan antamassa työelämäkumppanin palautteessa tunnistettiin aikatauluhaasteet, yhteistyön toimineen hyvin ja tilatun tuotteen vastaavan tarkoitustaan.

Oppaan kehitysversioissa huomattiin, ettei esimerkiksi RAI-arviointien (Resident Assessment Instrument) käytännöt ja lain vaatimukset ole pelastuslaitokselle tuttuja, joten molempia aloja tuntevästä asiantuntemuksesta on työskentelyssä ollut hyötyä. RAI-arviointi on lakisääteistä (THL 2023e) ja etenkin ikääntyneiden kanssa toimivat niitä säännöllisesti tekevät. Pirkanmaan pelastuslaitoksen Tytti Oksasen (2018) johdolla on RAI-arviointiin rakennettu poistumisturvallisuutta arvioiva EVAC-mittari, joka antaa herätteen, kun asiakas ei enää kykene poistumaan turvallisesti. Yhtenäinen toimintamalli herätteen lauetessa tulisi viedä eteenpäin, olisiko mahdollista nostaa Pelastustoimi.fi Ilmoitus palo- ja onnettomuusvaarasta sivu näkyviin ilmoituksen teon arviointia varten? Tämä nostaisi jo arviointia tehdessä näkyviin huolen asukkaan kyvystä turvalliseen poistumiseen, joka usein vaikuttaa myös muuhun asumisen turvallisuuteen.

Ilmoitusvelvollisuus pelastuslain 379/2011 42 § mukaisesti ei poistunut pelastuslain uudistuksessa, joten toimijoilla on edelleen ilmoitusvelvollisuus. Kuinka tämän saisi kaikille Suomen pelastustoimen alueille jalkautettua yhtä tehokkaasti kuin se on ollut Etelä-Karjalassa, Pirkanmaalla, Päijät-Hämeessä ja Varsinais-Suomessa? Omalta osaltamme jo opinnäytetyötä tehdessämme, edistimme tietoisuutta asiasta osallistumalla kutsuttuna puhujana Palotutkimuksen päiville 6.9.2023 ja kirjoittamalla artikkelin päivien julkaisuun (Mattila-Nousiainen & Salmi 2023, 9-12).

Mitä sosiaali- ja terveysala voisi itse tehdä, jotta tämä heille kuuluva velvollisuus olisi alan työntekijöiden tiedossa, eikä missään työntekijät joutuisi pelkäämään negatiivisia reaktioita

esihenkilöiltä ilmoituksen teon jälkeen? Pitäisikö opetussuunnitelmiin alan koulutuksessa lisätä tietoa enemmän? Toivottavasti tekemämme opas, jonka koemme täyttävän tavoitteensa, leviää laajasti käyttöön, parantaen alan työntekijöiden tietoisuutta ilmoitusvelvollisuudesta. Kaikki haastattelemamme pelastustoimen asiantuntijat kertoivat oikea aikaisen intervention vaikuttaneen monessa kohteessa tilanteen korjaamiseen ja asukkaan tai asukkaiden tyytyväisyyteen heidän asumisensa turvallisuustilanteen parantumisesta. Valtaosa asukkaista on kokenut puuttumisen asumisen turvallisuuteen hyvänä, ei häiritsevänä.

11.1 Opinnäytetyön oppimisprosessi

Opinnäytetyö oli ensimmäinen yhteinen projektimme opintojen aikana. Luotto toisiimme oli aiempien, eri kursseilla esiteltyjen töiden myötä vahva ja tapamme tehdä työtä täydensi toisiaan. Kahden jo työelämässä olevan henkilön aikataulujen sovittamisessa oli haasteita, samoin omat muut elämäntilanteet vaikuttivat toteutuksen aikatauluihin, minkä hyväksyminen oli oma oppimisen paikka. Reflektoimme työtä useassa eri vaiheessa, keskustellen mihin suuntaan ja mitä asioita haluamme nostaa työssä esiin.

Yhteistyö sujui hyvin ja molempien osaamisalueet hyödynnettiin työprosessissa keskinäisen oppimisen tukiessa työn edistymistä. Epävarmuuden sieto sekä sen hyväksyminen, ettei aina itse voi vaikuttaa aikatauluihin ja työn edistymiseen oli hyvä oppi tulevaankin työelämään. Samoin jatkossa moniammatillisuuteen saimme hyvää oppia, havaitessamme käytännössä kuinka eri toimijat uskovat itselleen itsestänselvyyksien olevan niitä myös muille, mitä ne eivät useinkaan ole.

11.2 Kehittämistyön eettisyys

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulee olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa. Opinnäytetyötä ja siihen liittyvää tutkimusta ja kehittämistyötä tehdessä tulee huomioida niitä koskevat keskeiset eettiset lähtökohdat. Kaikilla korkeakouluilla on eettiset standardit tutkimusten suorittamiselle ja menettelyjä niiden toteutumisen varmistamiseksi. Opiskelijoiden vastuulla on perehtyä oman korkeakoulun eettisiin vaatimuksiin ja ohjeisiin, noudattaa niitä sekä hankkia kaikki tarvittavat asiakirjat ja luvat opinnäytetyön tekemistä varten. (Rudestam & Newton 2001, 265.) Suomen korkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) tutkimuseettisiä ohjeita, joissa käsitellään hyvän tieteellisen käytännön (HTK) keskeisiä lähtökohtia tutkimuseettikan näkökulmasta, joita sovelletaan opinnäytetöihin.

Tässä opinnäytetyössä on seurattu TENK:in HTK-ohjeita niiltä osin, kuin se on ollut opinnäytetyölle aiheellista. Opinnäytetyön eettiset kysymykset tulisi ottaa huomioon jo opinnäytetyöprosessin alussa, mieluiten jo sen suunnitteluvaiheessa. Hyvän tieteellisen tutkimuskäytännön noudattamisesta on vastuussa ensisijaisesti tutkija itse (TENK 2012, 7). Tämän opinnäytetyön kannalta keskeiset eettiset kysymykset arvioitiin heti työn suunnitteluvaiheessa ja huomioitiin

koko opinnäytetyöprosessin ajan aika ajoin palaamalla niiden pariin. Opinnäytetyön tekijät tiedostivat oman vastuunsa eettisyyden toteutumisessa ja arvioivat sen toteutumista yhdessä keskustelemalla ja ratkaisuja löytämällä.

HTK-ohjeen mukaan tutkimuksessa tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa (TENK 2012, 6). Tässä opinnäytetyössä on pyritty olemaan mahdollisimman rehellisiä, raportoimalla saadut tutkimustulokset juuri sellaisina kuin ne olivat, niitä vääristelemättä tai kaunistelematta sekä käsittelemällä opinnäytetyön aikana olleita onnistumisia ja epäonnistumisia. Tiedonkeruun kohteena olleille tahoille kerrottiin avoimesti missä laajuudessa tietoa kerätään ja sen käyttötarkoituksesta. Opinnäytetyöraportti ja tutkimus tehtiin mahdollisimman huolellisesti ja tarkasti, kirjaamalla kaikki vaiheet ylös ja tarkastamalla raportin ja tutkimustulokset useaan otteeseen.

Tutkimuksessa tulee soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Myös muiden tekijöiden tuotoksia tulee kunnioittaa muun muassa tekemällä lähdeviittaukset oikein. (TENK 2012, 6.) Nämä asiat on pyritty huomioimaan tässä opinnäytetyössä hyödyntämällä yleisesti hyväksytyjä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja valitsemalla ne tarkkaan harkitsemalla mitkä palvelisivat opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta mahdollisimman hyvin. Muiden tekijöiden teoksista lainatut tiedot viitattiin asianmukaisesti alkuperäisen lähteeseen viittaamalla sekä seuraamalla Laurea-ammattikorkeakoulun lähdeviiteohjeita koko opinnäytetyöraportissa.

Tutkimusta varten tulee hankkia tarvittavat luvat, ja tutkimuksessa tulee huomioida yksilöiden tietosuojaa koskevat kysymykset (TENK 2012, 6-7). Opinnäytetyötä varten tehtiin opinnäytetyösopimus opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa. Opinnäytetyön aikana toteutettua tutkimusta varten haettiin erilliset tutkimusluvut kullekin tutkittavalle kohteelle. Tutkimuslu-pahakemukset saatiin hyväksytyä maaliskuun 2023 puoliväliin mennessä. Tutkimusta ei aloitettu ennen lupien hyväksyntää. Opinnäytetyö- ja aineistokeruuprosessin aikana ei kerätty tutkimuskohteiden tai henkilöiden yksilöintitietoja tietosuojan pysyvyyden takaamiseksi.

Kehittämistyössä tulee sopia kaikkien sidosryhmien jäsenten oikeuksista, vastuista ja velvollisuuksista sekä aineistojen säilyttämisestä ja käyttöoikeuksista kaikkien työhön osallistuvien hyväksymällä tavalla (TENK 2012, 6). Näistä asioista sovittiin opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa yhdessä keskustelemalla niin, että kaikki osapuolet olivat tyytyväisiä. Sovitut asiat kirjattiin ylös opinnäytetyöraportin yhteyteen lukuun 8.3. Henkilö- tai tunnistetietoja sisältävät aineistot säilytettiin asianmukaisesti, niin, että ulkopuolisilla ei ollut niiden tarkastelemiseen mahdollisuutta. Aineistot hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua.

11.3 Kehittämistyön luotettavuus

Perinteisten tutkimusten tavoin myös opinnäytetyön tulosten tulee olla oikeita, uskottavia ja luotettavia. Tutkimustoiminnassa opinnäytetyön yhtenä hyvyyden ja laadun mittarina käytetään yleiskäsitteenä termiä luotettavuus. Tutkimusmenetelmäkirjallisuudessa kuvailtujen luotettavuuden arviointityökalujen yhteydessä kohdataan tyypillisesti termit validiteetti ja reliabiliteetti. Tutkimuksen validiteettia arvioidessa selvitetään, onko tutkimuksessa tutkittu juuri niitä asioita, joita varten tutkimus on alun perin kehitetty, kun taas tutkimuksen reliabiliteettia arvioitaessa varmistetaan, että tutkimuksen tulokset pysyvät samoina, jos se toistettaisiin. Yksinkertaisimmillaan voidaan siis sanoa validiteetin tarkoittavan tutkimuksen pätevyyttä ja reliabiliteetin tutkimuksen pysyvyyttä. (Kananen 2012, 161-162.)

Kehittämistyön luotettavuuden arvioiminen on haastavaa jo pelkästään siksi, että kehittämiss tutkimus eroaa muusta tutkimuksesta siinä mielessä, että tutkija lähestyy aihetta subjektiivisesti ja yrittää saada aikaan jonkinasteista muutosta, kun taas perinteisessä tutkimuksessa tutkija lähestyy aihetta objektiivisesti ja yrittää olla vaikuttamatta tutkittavaan. Tämän lisäksi kehittämistutkimus koostuu kahdesta prosessista: kehittämistyöstä ja tutkimustyöstä, jonka vuoksi kehittämistyössä käytetään usein useita eri menetelmiä ja tutkimusstrategioita samanaikaisesti. Tästä huolimatta kehittämistutkimusta ei virallisesti pidetä omana itsenäisenä tutkimusotteena, eikä sillä sen vuoksi ole omaa luotettavuustarkastelua. Siksi kehittämistyön luotettavuutta arvioidaan kunkin kehittämissprosessin aikana käytetyn menetelmän omilla luotettavuuskriteereillä. (Kananen 2012, 162-168.) Tämän opinnäytetyön tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuskriteereillä.

Tutkimuksen ulkoista validiteettia eli yleistettävyyttä voidaan arvioida varmistamalla, että otantaryhmä vastaa edustamaansa kohderyhmää. Otoksen tulisi toimia perusjoukon peilikuvana tai pienoismallina. (Kananen 2012, 347-348.) Tämän opinnäytetyön yhteydessä tehdyn tutkimuksen perusjoukko oli kaikki pelastuslaitoksille tehtyjen ilmoitusten kohteet ja kahden pelastuslaitoksen ilmoituskohteet toimivat perusjoukkoa edustavana otoksena. Tutkimuksen kohderyhmän ja tutkimuksessa mukana olevien tapausten vastaavuutta voidaan arvioida vertaamalla niiden taustamuuttujia toisiinsa, mikä edellyttää tilastotietoa tutkimuskohteesta ja vastaavaa tietoa havaintoyksiköstä (Kananen 2012, 348). Tässä tutkimuksessa tällaista taustatietoa ei kuitenkaan ollut saatavissa. Vaikka taustamuuttujia ei tunneta, se ei aina tarkoita, että saadut tutkimustulokset olisivat virheellisiä, varsinkin jos taustamuuttujilla ei ole merkitystä tai ne eivät tuota eroja tutkittavan ilmiön suhteen (Kananen 2012, 348). Tämän tutkimuksen osalta on arvioitu, että taustamuuttujilla ei ollut merkitystä tutkittavan asian kannalta. Näin ollen voidaan todeta, että tutkimuksen otos vastasi edustamaansa kohderyhmää. Otoskoon riittävyttä suhteessa perusjoukkoon on kuitenkin hankala laskea, koska koko perusjoukon koosta ei ollut saatavilla tilastoja, jonka vuoksi saatuja tuloksia ei voida yleistää, vaan ne voidaan nähdä suuntaa antavina.

Tutkimuksen reliabiliteettia eli pysyvyyttä voidaan arvioida tutkimuksen uusinnalla. Tämä on käytännössä kuitenkin haastavaa ja resursseja vievää. Tutkimuksen uusinta ei myöskään takaa reliabiliteettia, sillä tutkittava ilmiö voi muuttua ajan kuluessa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen reliabiliteetti ei välttämättä takaa tutkimuksen validiteettia, mutta tutkimuksen validiteetti on edellytys reliabiliteetille. (Kananen 2012, 249-251.) Tämän tutkimuksen reliabiliteettia ei ole erikseen arvioitu.

Vaikka tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan ensisijaisesti tutkimuksessa käytettyjen menetelmien luotettavuuskriteerien kautta, merkittävin tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttava tekijä on tutkija itse. Tutkijan tekemät valinnat ja toiminta voivat joko vahvistaa tai heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat muun muassa tutkimuksessa käytetyt materiaalit ja aineistot, tiedonkeruumenetelmät, aineistokeruuvaiheessa tapahtuvat vuorovaikutustilanteet sekä erilaiset tulkintavirheet. Tutkijalla on oikeus päättää ja vaikuttaa kaikkiin näihin asioihin. Tämän vaikutusvallan riskinä on, että tutkija tekee päätökset siten, että ne vastaavat hänen odotuksiaan tai tukevat hänen näkemyksiään, vaikka ne eivät todellisuudessa olisi täysin perusteltuja. (Kananen 2015, 338-339.) Tämän opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi se, että se toteutettiin parityönä. Tämä mahdollisti työskentelyn reflektoinnin kahdesta eri näkökulmasta ja välittömän palautteen antamisen työparille. Lisäksi palautetta pyydettiin opinnäytetyön ohjaajalta kehittämistyön eri vaiheissa ja saadun palautteen pohjalta tehtiin tarvittavia muutoksia opinnäytetyön loppuraporttiin.

Vääristyneen tutkimuksen ja tulosten tuottamisen välttämiseksi on koko tutkimusprosessin ajan tehtävä riittävää ja hyvää dokumentointia. Tutkimus- ja kehittämisprosessin jokainen vaihe ja tulos tulee dokumentoida opinnäytetyössä. Dokumentointi osoittaa mitä on tehty, miksi on tehty ja miten on tehty. Näin ulkopuolinen lukija kykenee päättelemään kirjoittajan raportoinnista tehtyjen valintojen oikeellisuuden ja todistelun eheyden sekä arvioimaan työn laatua ja luotettavuutta. (Kananen 2012, 164-165.) Tässä opinnäytetyössä dokumentointia on tehty mahdollisimman tarkasti askel askeleelta, kehittämistyöprosessin jokaisessa vaiheessa. Onnistumisten lisäksi raportissa on käsitelty epäonnistumisia ja kehittämiskohteita työn uskottavuuden lisäämiseksi ja kokonaisvaltaisen kuvan luomiseksi koko kehittämisprosessista.

Riittävä lähdekritiikki on myös olennainen osa opinnäytetyön luotettavuuden todentamista ja dokumentointia. Työssä käytettävän asiatiedon tulee ensisijaisesti tulla laadukkaista ja alkuperäisistä lähteistä, luotettavilta tahoilta ja olla ajankohtaista ja opinnäytetyön aiheeseen liittyvää tai sitä tukevaa. (Kostamo ym. 2022, 84-86.) Tämän opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi tiukka lähdekritiikki tiedonkeruuprosessissa. Työssä käytetty lähdemateriaali koostui yksinomaan alan asiantuntijoiden ja toimijoiden tuottamista aineistoista, lakipykälästä, eri ministeriöiden verkkosivuilta saatavilla olevasta tiedosta sekä opinnäytetyön yhteistyökumppaneiden sisäisistä materiaaleista. Tiedonhaku pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman monipuolisesti, pitäen kuitenkin lähteiden alakohtaisuus haun keskiössä. Lähteiden seulonnassa

harkittiin huolellisesti niiden käytettävyyttä suhteessa opinnäytetyön aiheeseen, tavoitteeseen, tarkoitukseen ja rajaukseen. Työn luotettavuutta lisäsi myös alkuperäisten lähteiden oikeaoppinen lähdeviittaus raportin tekstiosuoksissa ja lähdeluettelossa.

Yksi yleinen virhe on se, että opinnäytetyön luotettavuutta arvioidaan usein vasta työn loppuvaiheessa, vaikka työn luotettavuuskysymykset tulisi ottaa huomioon jo opinnäytetyöprosessin alussa. Jos luotettavuuden arviointi aloitetaan liian myöhään, on havaittujen ongelmien poistaminen mahdotonta. Voidaan vain todeta virheen tapahtuneen. (Kananen 2015, 340-344.) Ongelmakohtiin reagoimisen ja eliminoimisen mahdollistamiseksi tämän opinnäytetyön kannalta keskeiset luotettavuuskysymykset otettiin huomioon heti työn suunnitteluvaiheessa.

11.4 Jatkotutkimus- ja kehittämisehdotukset

Pelastuslaitokset vastaanottavat hyvin erilaisia määriä ilmoituksia, vaikka niitä suhteuttaisi pelastuslaitosten toimialueiden asukasmääriin. Eri pelastuslaitosten saamia ilmoitusmääriä ei ole julkaistu yleiseen käyttöön, jonka vuoksi aluekohtaisia eroja ilmoitusmäärissä on hankala tunnistaa. Yksi hyvä tutkimusaihe jatkossa voisi olla kartoittaa eroja eri alueiden pelastuslaitosten saamissa ilmoitusmäärissä ja selvittää sosiaali- ja terveysalan toimijoiden tietoisuutta pelastuslain ilmoitusvelvollisuudesta niillä alueilla, joilla ilmoituksia on vähän. Pelastuslaitosten resurssit ja painotukset riskiasuntokohteiden tunnistamisen kouluttamiseen ovat erilaiset, joka osaltaan voivat vaikuttaa ilmoitusmääriin, kuitenkin laki ja tavoite asukkaiden turvallisuudesta on kaikkialla sama.

Viranomaisyhteistyön pahimpia esteitä on edelleen tiedonkulun haasteet. Opinnäytetyön aikana haastatellut pelastustoimen asiantuntijat kertoivat, että toisinaan voi ilmoituksia jäädä käsittelemättä, koska ilmoittajaan ei saadakaan yhteyttä enää ilmoituksen teon jälkeen, eikä tarkkaa ilmoituskohdetta saada selville. Valtakunnallista ilmoituskanavaa olisikin hyvä muokata kohteen yksilöintitiedot jo ilmoituksessa ilmoittamisen mahdollistavaksi. Tämä turvaisi kaikkien kohteiden perustietojen tavoittavan toimivaltaisen viranomaisen olemassaolon.

Toimintakykyä mittaava RAI-arviointi on lakisääteinen 1.4.2023 alkaen, se tehdään kaikille asiakkaille palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä (THL 2023e) sekä esimerkiksi kotihoidon asiakkuuden aikana puolen vuoden välein. Pirkanmaan pelastuslaitoksen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa kehittämä EVAC-mittari (Oksanen 2018, 29) nostaa riskikohteita RAI-mittauksissa esille, mutta kuinka monessa paikassa niihin reagoidaan esimerkiksi asiakkaan asumisvaihtoehtoja mietittäessä? Tämä on asia mitä voisi mahdollisesti lähteä tutkimaan enemmän.

Lähteet

Aluehallintovirasto. 2023. Sosiaalihuollon omavalvonta. Viitattu 22.10.2023. [Sosiaalihuollon omavalvonta - Omavalvonta - Valvonta ja kantelut - Viranomainen - Aluehallintovirasto \(avi.fi\)](#)

Hallintolaki 434/2003.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Tammi.

Ikävalko, K. ja Kymäläinen, S. 2023. Poliisi epäilee Vantaan tulipalon alkaneen saunasta, jossa vaikuttaa olleen sinne kuulumatonta materiaalia - äiti ja neljä lasta menehtyivät. YLE 2023. Viitattu 28.10.2023. [Poliisi epäilee Vantaan tulipalon alkaneen saunasta, jossa vaikuttaa olleen sinne kuulumatonta materiaalia - äiti ja neljä lasta menehtyivät \(yle.fi\)](#)

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. 2. painos. Helsinki: Art House Oy.

Kuntaliitto. 2019. Opas paloriskikohteiden ilmoittamiseen, valvontaan ja viranomaistyöhön. Viitattu 21.8.2023. [1995-opaspaloriskikohteiden_ebook-2019 \(1\).pdf](#)

Kyrö, P. 2003. Tutkimusprosessi valintojen polkuna. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveissa 980/2012.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lehtimäki, M., Mäkelä, J. 2018. Tuottamukselliset tulipalot ja niiden ilmoitusmenettelyt. Pelastusopisto. Viitattu 19.9.2023. [B3_2018.pdf \(smedu.fi\)](#)

Lepistö, J. 2014. Jäikö levy päälle? Tulipalo alkaa usein liedeltä. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Viitattu 22.10.2023. [Jäikö levy päälle? Tulipalo alkaa usein liedeltä | Turvallisuus- ja kemikaalivirasto \(Tukes\)](#)

Loponen, Liukkonen. 2023. Pelastustoimen taskutilasto 2018-2022. [Pelastustoimen taskutilasto 2018-2022 \(smedu.fi\)](#) Viitattu 21.10.2023. [Pelastustoimen taskutilasto 2018-2022 \(smedu.fi\)](#)

Mattila-Nousiainen, K. & Salmi, S. 2023. Palotutkimuksen päivät 2023. Palo- ja pelastustieto ry. Viitattu 8.11.2023. [Palotutkimuksen paivat_2023.pdf \(spek.fi\)](#)

Nurminen, J. 2018. Viranomaisyhteistyö - erityisesti sisäministeriön hallinnonalalla. Valtiontalouden tarkastusvirasto. Viitattu 12.5.2023. <https://www.vtv.fi/julkaisut/viranomaisyhteisty-tyo-erityisesti-sisaministerion-hallinnonalalla/>

Ojala, T. 2020. Toimintakyvyltään heikentyneiden henkilöiden asumisturvallisuus, hoivahenkilöstön työturvallisuus ja turvallisuuskoulutus lähihoitajien kokemana. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Viitattu 5.11.2023. [SPEK puheenvuoroja 10, Toimintakyvyltään heikentyneiden henkilöiden asumisturvallisuus by Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö - Issuu](#)

Ojala, T. 2020. Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden asumisturvallisuus, hoivahenkilöstön työturvallisuus ja turvallisuuskoulutus lähihoitajien kokemana. Viitattu 14.5.2023. [superin_kyselyn_2019_tuloksia.pdf \(superliitto.fi\)](#)

Ojala, T. 2021. Pelastuslain 42§ mukaisen ilmoitusvelvollisuuden vaikuttavuus. Pelastustieto, palotutkimuksen päivien erikoisjulkaisu, 38-42. Viitattu 15.3.2023 [PTP_2021.pdf \(spek.fi\)](#)

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista toimintaa liiketoimintaan. 3.-5. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Oksanen, T. 2018. EVAC-mittari - RAI-arviointimenetelmät työkalu asiakkaiden poistumisturvallisuuden arviointiin. Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. Viitattu 22.10.2023. [EVAC-loppuraportti.pdf \(pelastuslaitokset.fi\)](#)

Onnettomuustutkintakeskus. 2009. Tulipalo tukiasumiseen käytetyssä pientalossa Espoossa 27.3.2008. Tutkintaselostus B1/2008Y. Viitattu 18.12.2022. https://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2008/b12008y_tutkintaselostus/b12008y_tutkintaselostus.pdf

Onnettomuustutkintakeskus. 2017. Neljän ihmisen kuolemaan johtanut tulipalo Helsingin Vuosaarissa 9.12.2016. Viitattu 20.10.2023. [Y2016-05_Vuosaari.pdf \(turvallisuustutkinta.fi\)](#)

Onnettomuustutkintakeskus. 2021. Senioritalon palo Jyväskylässä 10.7.2020. Viitattu 19.10.2023. [Tutkintaseloste Y2020-01 Senioritalon tulipalo Jyväskylässä 10.7. 2020 \(turvallisuustutkinta.fi\)](#)

Pelastuslaki 379/2011.

Pelastusopisto. 2021. Palokuolemien määrän väheneminen tasaantunut, huomio palovaroittimiin ja toimintakykyyn. Viitattu 22.10.2023. [Palokuolemien määrän väheneminen tasaantunut - huomio palovaroittimiin ja toimintakykyyn - Pelastusopisto](#)

Pelastustoimi. 2023. Ilmoitus ilmeisestä palovaarasta tai muusta riskistä. Viitattu 22.10.2023. [Ilmoitus ilmeisestä palovaarasta tai muusta riskistä | Pelastustoimi](#)

Päijät-Hämeen pelastuslaitos. 2022. Palotarkastus. Viitattu 19.12.2022. <https://www.phpela.fi/asukkaille/palotarkastus/>

Päijät-Hämeen pelastuslaitos. 2023a. Vuosikertomus 2022. Viitattu 22.10.2023. [Vuosikertomus-2022-Paijat-Hameen-pelastuslaitos.pdf \(phpela.fi\)](#)

Päijät-Hämeen pelastuslaitos. 2023b. Tietoa meistä. Viitattu 4.5.2023. [Tietoa meistä | Päijät-Hämeen pelastuslaitos \(phpela.fi\)](#)

Päijät-sote. 2023. Kotiin vietävien palveluiden omavalvontasuunnitelma. Viitattu 15.9.2023. [omavalvontasuunnitelma_allekirj.pdf \(paijat-sote.fi\)](#)

Päijät-sote. 2022. Turvapuhelinhakemus. Viitattu 5.11.2023. [turvapuhelinhakemus.pdf \(paijat-sote.fi\)](#)

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. 2014. Tutkimuksen voima-sanat. 1.-3. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Rudestam, K-E. & Newton, R-R. 2001. Surviving your dissertation: a comprehensive guide to content and process. 2. painos. Thousand Oaks: Sage.

Sillanaukee, P., Eriksson, P., Seppä, K. ja Kiianmaa K. 1996. Humala ja sen haitat. Duodecim. Viitattu 22.10.2023. [Humala ja sen haitat \(duodecimlehti.fi\)](#)

Sisäministeriön asetus 239/2009. Viitattu 22.10.2023. [Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien... 239/2009 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®](#)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. 2023. Erityisryhmien asumisturvallisuus. Viitattu 5.11.2023. <https://www.spek.fi/turvallisuus/erityisryhmien-asumisturvallisuus/>

TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjenkäsittely Suomessa. Viitattu 7.11.2023. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023a. Viitattu 15.3.2023 [Valviran ammattioikeustilasto - THL kuutio- ja tiivistekäyttöliittymä](#)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023b. Sotkanet tilastohaku. Viitattu 21.10.2023. [Tulostaulukko - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023c. Palokuolemat. Viitattu 21.10.2023. [Palokuolemat - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023d. Paloturvallisuus. Viitattu 22.10.2023. [Paloturvallisuus - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023e. Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä. Viitattu 4.9.2023. [Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2022d. Turvallisuus kotiin annettavissa palveluissa. Viitattu 18.12.2022. <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/kotihoito/turvallisuus-kotiin-annettavissa-palveluissa>

Turvallisuus ja kemikaalivirasto. 2023. Näin vältät sähköstä johtuvan tulipalon. Viitattu 20.10.2023. [Sähköpalot | Turvallisuus- ja kemikaalivirasto \(Tukes\)](#)

Varsinais-Suomen pelastuslaitos. 2018. Vuosikertomus 2017. Viitattu 8.11.2023. [Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen vuosikertomus 2017 - Årsberättelse 2017 - Annual Report 2017 by Turun kaupunki - Åbo stad - Issuu](#)

Vehko, T., Josefsson, K., Lehtoaro, S. & Sinervo, T. 2018. Vanhuspalveluiden henkilöstö ja työn tuloksellisuus rakennemuutoksessa. Raportti 16/2018 Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 18.12.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137499/URN_ISBN_978-952-343-241-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Julkaisemattomat

Oksanen, Marjo, riskienhallintapäällikkö, Päijät-Hämeen pelastuslaitos. Haastattelu 14.3.2023 Paavolan pelastusasema, Lahti.

Pelastustoimen asiantuntija 2023a. Haastattelu 8.5.2023 TEAMS
Pelastustoimen asiantuntija 2023b. Haastattelu 9.5.2023 TEAMS
Pelastustoimen asiantuntija 2023c. Haastattelu 19.5. puhelimitse
Pelastustoimen asiantuntija 2023d. Haastattelu 12.5. puhelimitse

Kuviot

Kuvio 1: Pelastuslaitoksille tehtyjen viranomaisilmoitusten syyt ja määrä vuosina 2018-2022	23
Kuvio 2: Yhteenveto pelastuslaitoksille tehtyjen ilmoitusten syiden määrästä per kohde.....	25
Kuvio 3: Pelastuslaitoksille kymmenen eniten viranomaisilmoituksia tekevät tahot vuosina 2018-2022	27
Kuvio 4: Google Forms lomakkeen kysymyksen neljä vastauskoonti	32
Kuvio 5: Google Forms lomakkeen kysymyksen viisi vastauskoonti.....	33
Kuvio 6: Google Forms lomakkeen kysymyksen kuusi vastauskoonti	33
Kuvio 7: Google Forms lomakkeen kysymyksen seitsemän vastauskoonti	34

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki pelastuslaitokselle tehtyjen viranomaisilmoitusten pohjalta täytetystä taulukosta	20
Taulukko 2: Esimerkki ilmoituksissa ilmenneiden muiden asioiden pelkistämisestä ydinkäsitteisiin.....	21
Taulukko 3: Yhteenvetotaulukko kahdelle pelastuslaitokselle tehtyjen viranomaisilmoitusten syistä vuosina 2018-2022	22
Taulukko 4: Pelastuslaitoksen A saamissa ilmoituksissa mainittujen ilmoitussyiden määrä per kohde vuosina 2018-2022	24
Taulukko 5: Pelastuslaitoksen B saamissa ilmoituksissa mainittujen ilmoitussyiden määrä per kohde vuosina 2018-2022	25

Liitteet

Liite 1: Yhteenvetotaulukko kahdelle pelastuslaitokselle tehtyjen viranomaisilmoitusten tekijöistä vuosina 2018-2022	47
Liite 2: Opas pelastuslain 379/2011 ilmoitusvelvollisuudesta 42 §:n mukaisesti	48
Liite 3: Oppaan Google Forms arviointilomake	58

Liite 1: Yhteenvedotaulukko kahdelle pelastuslaitokselle tehtyjen viranomaisilmoitusten tekijöistä vuosina 2018-2022

Ilmoituksen tekijä	2018	2019	2020	2021	2022	Yhteensä
Ensihoito	52	63	61	61	112	349
Kotihoito	128	60	67	42	35	332
Pelastustoimi	41	41	40	42	33	197
Isännöitsijä	31	35	35	34	46	181
Sosiaalitoimi	15	27	20	35	47	144
Yksityishenkilö	9	18	28	13	24	92
Poliisi	3	28	11	14	14	70
Ilmoittaja ei tiedossa	32	3	16	3	16	70
Asiakasohjaus	1	6	6	14	14	41
Palveluohjaus	4	10	7	2	14	37
Taloyhtiö	6	4	5	6	1	22
Terveystoimi	3	10	1	2	2	18
Fysioterapeutti	10	3	0	3	2	18
Asukasohjaus	5	7	2	1	0	15
Terveystarkastaja	2	3	1	3	4	13
Asumispalveluyksikkö	3	4	1	0	3	11
Kotiutustiimi	0	1	2	2	4	9
Ympäristöterveys	1	1	3	2	2	9
Kotipalveluyritys	1	1	2	0	4	8
Kotikuntoutus	1	1	4	1	0	7
Valvontaeläinlääkäri	1	2	1	3	0	7
Toimintaterapeutti	0	3	0	1	1	5
Lastensuojelu	0	0	0	1	4	5
Rakennusvalvonta	0	0	0	3	1	4
Nuohooja	0	0	1	2	0	3
Kunta	1	0	0	1	1	3
Edunvalvoja	0	0	2	0	1	3
Lääkäri	1	0	1	0	1	3
Muistihoitaja	1	0	0	1	0	2
Päiväkeskus	0	0	2	0	0	2
Turva-auttaja	0	0	0	1	1	2
Asennusyritys	0	0	0	0	1	1
Ensi- ja turvakoti	0	0	0	1	0	1
Kotisairaanhoido	0	0	0	1	0	1
Psykiatrian poli	0	0	0	0	1	1
Sosiaalipäivystys	0	0	0	1	0	1
Tulli	0	1	0	0	0	1
Perhetyö	0	0	0	0	1	1
Vammaispalvelu	0	1	0	0	0	1
Vanhuspsykiatria	0	0	0	0	1	1
Ilmoittajia yhteensä	352	333	319	296	391	1691

Liite 2: Opas pelastuslain 379/2011 ilmoitusvelvollisuudesta 42 §:n mukaisesti

**Opas pelastuslain 379/2011
ilmoitusvelvollisuudesta 42 §:n
mukaisesti sosiaali- ja terveysalan
työntekijöille**

Kristiina Mattila-Nousiainen & Sanna Salmi

Johdanto

Tämä opas on tarkoitettu kotikäyntejä tekeville henkilöille auttamaan asunnon palo- ja onnettomuusriskien havainnoinnissa ja tunnistamisessa. Kuussa on esimerkkejä paloriskikohteista. Oppaassa opastetaan myös pelastuslain 379/2011 42 § mukaisen ilmoituksen tekemisessä pelastuslaitokselle. Työntekijällä on lain määräämä ilmoitusvelvollisuus pelastuslaitokselle, mikäli hän havaitsee ilmeisen palovaaran tai muun onnettomuusriskin, jota ei käynnillään pysty poistamaan.

Samalla oppaassa kerrotaan, kuinka toimia riskien pienentämiseksi omana työnä sekä kenelle ilmoitus pitää tehdä, jos tunnistetun riskitekijän selvittäminen ei kuulu pelastuslaitokselle. Mikäli voit opastamalla ja ohjaamalla asiakasta tai omalla toiminnallasi poistaa riskitekijän, tee se ensin ja mieti sen jälkeen pitääkö erillinen ilmoitus vielä tehdä ja kenelle se tulisi tehdä.

Oppaaseen on kerätty kymmenen tyyppillisintä palo- ja onnettomuusriski-ilmoitusten syytä ja ohjeet niiden tunnistamiseen. Tiedot ilmoituksien syistä on koottu viiden vuoden ajalta 2018–2022 kahdelta eri pelastuslaitokselta. Ilmoituksia oli yhteensä 1686 kappaletta.

1. TAVARAMÄÄRÄ

- a. Asunnon seinien vierellä on tavaraa niin paljon, että jää vain pieni polku, jota pitkin kävellään.
- b. Asunnossa on paljon tavaraa, joka syttyy tai palaa helposti.

Alla olevan kuvasarjan kuvan 5 kohdalla ja siitä eteenpäin tee ilmoitus pelastuslaitokselle.

Clutter Image Rating: Living Room

Please select the photo below that most accurately reflects the amount of clutter in your room.

Kuvalähde: Pelastustoimi.fi

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia viemään ylimääräiset tavarat pois sekä järjestämään tilaan riittävät, turvalliset poistumistiet.
- Avusta itse heitä tavaroiden poistamisessa mahdollisuuksien mukaan.

2. POISTUMISTURVALLISUUS

- Asunnossa oleva suuri tavaramäärä estää turvallisen poistumisen.
- Ovet ja varatieikkunat eivät aukea sisältä ilman avainta tai työkaluja.
- Asunnossa on vain yksi toimiva poistumisreitti.
- Asukas lukitaan sisälle asuntoon.

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia vähentämään tavaramäärää, niin että kulkureitit ovat esteettömät.
- Opasta heitä asentamaan mahdolliset puuttuvat kiintokahvat ikkunoihin ja varmistamaan varateiden aukeaminen ja käytettävyys.
- **MUISTA!** Asukasta ei saa lukita sisälle, niin ettei hän tulipalon syttyessä pääse poistumaan turvallisesti asunnosta, vaikka hänellä olisi riski eksyä ulkona.
- Älä aiheuta vaaraa omalla toiminnallasi keräämällä hätäpoistumistien tai uloskäyntien eteen tavaroita.
- Mikäli asukas ei osaa tai pysty poistumaan asunnostaan, tulisi etsiä hänelle turvallisempaa asumisvaihtoehtoa palvelutarpeen arvion kautta. Palvelutarpeen arviota kannattaa pyytää myös, kun RAI-arvioinnissa EVAC-heräte hälyttää.

3. LIESITURVALLISUUS (liedellä tarkoitetaan kaikkia helloja, lämpölevyjä ja uuneja)

- Liedellä on pohjaan palaneita astioita.
- Lieden päällä ja ympäristössä on syttyvää materiaalia.
- Uunissa säilytetään muuta tavaraa kuin uunin omia peltejä.
- Liesi unohtuu päälle tai kytkeytyy tyhjänä päälle.

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia lieden turvalliseen käyttöön. Suosittele heille lieden turvavälineitä. Turvavälineillä voidaan mm. estää lieden liian pitkäaikainen lämmittäminen sekä sen kytkeytyminen vahingossa päälle.
- Opasta heitä puhdistamaan tai vaihtamaan liesituulettimen suodatin säännöllisesti, kun siihen on kertynyt paljon rasvaa. Ohjaa asukasta pesemään suodatin joko tiskikoneessa tai liottamalla tiskiainevedessä lavuaarissa.
- Tarvittaessa kytke liesi pois käytöstä sulakkeet poistamalla tai kytkemällä ne OFF-asentoon.

HUOM! Lieden likaisuus ei ole ilmoittamisperuste.

4. TULENKÄSITTELY (tulisijoilla tarkoitetaan erilaisia takkoja, puu-uuneja, puuliesiä ja -kiukaita)

- a. Asukas sulkee tulisijojen pellit kiinni liian aikaisin, ennen kuin pesä on musta.
 - i. Häkävaroitin varoittaa sisään kertyvästä häkäkaasusta.
- b. Asukas polttaa tulisijoissa liian isoja puita niin, että tulisijan luukut eivät mene kiinni.
- c. Tulisijojen edessä on syttyvää materiaalia tai tavaroita.
- d. Vuosittainen nuohous on suorittamatta ja tulisijoja käytetään.
- e. Asukas polttaa kynttilöitä valvomatta tai syttyvillä alustoilla.
- f. Asukas polttaa suuria määriä kynttilöitä samaan aikaan.

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia turvalliseen tulenkäsittelyyn tai sovi omaisten kanssa tulentekovälineiden ja kynttilöiden poistamisesta.
- Neuvo omaisia tekemään tai teettämään peltiin mahdollisuuksien mukaan häkäreikä ja korvaamaan kynttilät LED-kynttilöillä.
- Mikäli asukkaalla on turvaranneke, sen vaihtaminen häkävaroittimelliseen malliin voi parantaa asukkaan turvallisuutta.
- Omana toimintana siirrä tavarat tulisijojen läheltä turvallisempaan paikkaan mahdollisuuksien mukaan.
- Varmista peltien oikea aikainen sulkeminen.

5. PALOVAROITIN

- a. Palovaroittimen paristo ei toimi ja testinappia painaessa ei kuulu testiääntä.
- b. Palovaroitin on katon ja seinän rajakohdassa, seinällä tai jonkin kalusteen päällä.
- c. Palovaroitin on vanha tai rikkiäinen (palovaroittimen käyttöikä on 5–10 vuotta, laitteen käyttöikä ja valmistuspäivä on merkitty laitteeseen).
- d. Asukas ei kuule tai ymmärrä testiääntä.

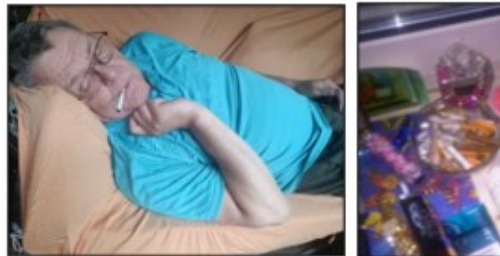

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia palovaroittimien uusimisesta ja oikein sijoittamisesta tarvittaessa.
- Tarkista palovaroittimen toiminta testinappia painaen. Apuvälineenä voi käyttää esimerkiksi mopin vartta tai kenkälusikkaa.
- Palovaroitin pitää kiinnittää kattoon, puoli metriä seinistä tai muista savun kulkuun vaikuttavista esteistä.

- Vanhentunut palovaroitin tai toimimaton paristo pitää vaihtaa.
- Taloyhtiön pitää huolehtia sähkötoimisten palovaroittimien akuista ja paristojen vaihdosta.
- Palovaroittimiin on saatavilla erillisiä paristokoteloita, joiden avulla paristo kiinnitetään alas seinälle, helposti vaihdettavaan kohtaan.
- Kuulovammaisille on kehitetty erillisiä palovaroittimia, joissa palohälytyksen äänen lisäksi hälytys ilmoitetaan valolla tai tärinäällä. Asukkaan kuulon aleneman ollessa riittävä, on hänellä mahdollisuus kuulovammaisen palovaroitinjärjestelmän hankintaan vammaispalvelusta kuulohoitajan lausunnon perusteella.
- Mikäli asukas ei ymmärrä tai pysty poistumaan testiään kuullessaan, toisenlainen asuinympäristö voisi olla hänelle turvallisempi. Esimerkiksi tuetumpi asumismuoto, jossa on automaattinen paloilmoin ja sprinklerijärjestelmä.

6. SISÄLLÄ TUPAKOINTI

- Asukas tupakoi sisällä sängyllä tai sohvalla maaten.
- Asukas tupakoi sisällä pehmustetulla tuolilla istuen.

- Ohjaa ja opasta asukasta tupakoimaan ulkona tupakoinnille tarkoitettussa paikassa.
- Jos asukas ei suostu tai pysty tupakoimaan ulkona, suosittele ottamaan käyttöön paloturvalliset tekstiilit (tupakointiessu), lakanat ja tyynyliinat.
- Tuhkakupin pitää olla palamaton ja mielellään suljettava. Sen lähellä ei saa olla syttyvää tavaraa.
- Sammutuspeite tupakointipaikkana toimivalle tuolille tai sängylle levitettynä voi estää tupakan tuhasta tai tulipäästä syttyvän tulipalon.

7. PALOJÄLJET

- Asunnossa on palojälkiä lattiassa, huonekaluissa tai tekstiileissä.

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia poistamaan palojälkien aiheuttajat. Auta siinä asukasta ja omaisia.

8. SÄHKÖSAUNA

- a. Sähkösaunassa säilytetään tavaraa.

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia poistamaan tavarat saunasta. Jos niitä ei voi poistaa, tulee kiukaasta irrottaa tai kääntää sulakkeet OFF-asentoon tai kutsua sähkömies kytkemään kiuas irti sähköverkosta.
- Älä laita hoitotarvikkeita tai pyykkejä sähkösaunaan. Jos se on ainoa säilytyspaikka niille, poista tai käännä saunan sulakkeet OFF-asentoon.

9. SÄHKÖ- JA KAASULAITTEET

- a. Asukas käyttää rikkiäisiä sähkölaitteita, joissa esimerkiksi johdot tai virtakytkimet ovat hajonneet.
- b. Sähkölaitteita käytetään väärin, esimerkiksi sähköuunilla tai -kiukaalla lämmitetään asuntoa.
- c. Asunnossa on epämääräisiä sähköviritelmiä, kuten monta jatkojohtoa yhteen kytkettyinä, roikkuvia sähköjohtoja, tai puuttuvia pistorasian kansia.
- d. Ladattavia laitteita ladataan valvomatta tai rikkiäisillä latureilla.
- e. Kuumenevien laitteiden lähellä on palavaa materiaalia.
- f. Kaasulaitteiden kaasuputket ja liittimet ovat rikki. Kaasulaitteita käytetään väärin tai niiden käyttöä ei valvota. Kaasupullot ovat rikki ja muotonsa menettäneet.

- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia turvalliseen sähkölaitteiden käyttöön.
- Jatkojohdot suoraan pistorasiaan, ei kytketä toiseen jatkojohtoon tai jakajaan.
- Rikkiinäiset sähkölaitteet poistetaan käytöstä.
- Oikeat laitteet lämmittämiseen, niitä ei peitetä ja huolehditaan riittävästä suojaetäisyyksistä.
- Jos asunnossa on käytössä kaasulaitteita, tulisi siellä olla häikäroitin.
- Opasta omaisia tarkistamaan, että kaasulaitteiden kaasuputket ja liittimet ovat ehjät.
- Katso, että kaasulaitteita käytetään oikein ja valvotuissa olosuhteissa ja, että kaasupullot ovat ehjät ja muotonsa säilyttäneet. Vialliset laitteet ja pullot tulisi poistaa.
- Ohjaa ja opasta asukasta tai omaisia lataamaan erilaiset ladattavat laitteet ohjeiden mukaisesti sopivilla, ehjillä latureilla, valvotusti palamattomalla alustalla.
- Poista tekstiilit kuumenevien laitteiden päältä ja läheltä.
- Tee ne toimet, mitä pystyt käyntisi aikana tekemään.

10. OSOITEMERKINNÄT JA PELASTUSTIET

- Talonnumero ei näy selkeästi tielle.
- Rappukäytävän numero/kirjain ei näy selkeästi, kun sitä lähestyy.
- Pelastustiet eivät ole käytettävissä tai toimivat parkkipaikkana.

- Ilmoita isännöitsijälle tai asunnon omistajalle puutteellisista osoitetiedoista. Mikäli korjausta ei tapahdu, ota yhteys pelastuslaitokseen.

Ilmoituksen teko

Ilmoitus suositellaan tehtäväksi valtakunnallisen lomakkeen kautta:

Valtakunnallisen ilmoituskanavan kautta www.pelastustoimi.fi/asiointi/lomakkeet/ilmoitus-ilmeinen-palonvaara

Mikäli ilmoituksen tekemisessä on epäselvyyksiä, voit myös soittaa oman alueen päivystävälle palotarkastajalle tai käydä paikallisella pelastuslaitoksella.

Kerro ilmoituksen tekijä, ilmoittajan yhteystiedot; puhelin tai sähköposti sekä aika, jolloin ilmoittajaan saa yhteyttä.

Ilmoituksessa kerrotaan ilmoituksen syy, kuvaillaan kohde ja voidaan myös liittää esimerkiksi kuvia kohteesta. Ilmoituksen kohteen osoite- tai nimitietoja ei kerrota valtakunnallisen lomakkeen kautta, vaan niitä kysytään myöhemmin sinulta. Tämän vuoksi on tärkeää laittaa omat yhteystiedot ja aika, jolloin on tavoitettavissa.

Mikäli asunnossa on likaista, hajuhaittaa tai haittaeläimiä, ilmoitus tehdään hyvinvointialueen ympäristöterveysviranomaisille.

Mikäli asunnossa on eläimiä, joiden hyvinvointi huolettaa, ota yhteyttä valvontaeläinlääkäriin.

Mikäli asukkaan pärjääminen tai hyvinvointi huolestuttaa, tee huoli-ilmoitus hyvinvointialueen sosiaalihuoltoon.

Mikäli rakennuksen kunto mietityttää, ota yhteyttä paikalliseen rakennusvalvontaan.

Mikäli asunnossa asuu lapsia, joiden kohtelu tai olosuhteet herättävät huolta, tee lastensuojeluilmoitus.

Ilmoitukset voi tehdä nimettömänä, mutta ilmoitusten uskottavuuden lisäämiseksi ne kannattaa aina silloin kun mahdollista, tehdä omalla nimellä.

TARKISTUSKOHDE	KYLLÄ	KORJATTU	ILMOITETTU
Asunnossa on runsaasti tavaraa, ks. kuvasarja (kuvasta viisi eteenpäin ilmoitettava).			
Asunnossa on vaikea liikkua.			
Asunnossa on vain yksi poistumisreitti.			
Ovet tai varatiekkunat eivät aukea ilman avaimia tai työkaluja tai niille ei pääse.			
Asukas lukitaan sisälle.			
Liesi unohtuu tai menee vahingossa päälle.			
Liedellä tai uunissa säilytetään tavaroita.			
Liedellä on pohjaan palaneita astioita.			
Kynttilöitä poltetaan runsaasti kerrallaan, polttoalusta ei ole tulenkestävä, tai kynttilöiden polttoa ei valvota.			
Tulisijoissa poltetaan roskia tai liian isoja puita.			
Tulisijat ovat rikkinäiset tai niiden edustan suojapellit puuttuvat.			
Tulisijojen pellit laitetaan kiinni liian aikaisin.			
Tulisijojen edessä tai paljon kuumenevissa kohdissa on tavaraa.			
Palovaroitin puuttuu, ei toimi tai on vanha.			
Asukas ei kuule tai ymmärrä palovaroittimen ääntä.			
Asukas tupakoi sisällä sohvalla, sängyssä tai pehmustetulla tuolilla.			
Asunnossa on palojälkiä tekstiileissä kuten vaatteissa.			
Asunnossa on palojälkiä kovilla pinnoilla kuten lattiassa.			
Sähkösaunassa pidetään tavaraa kiukaan ollessa käyttökuntoinen.			
Asunnossa on epämääräisiä sähkövirheitä.			
Sähkölaitteita käytetään väärin.			
Sähkölaitteet ovat rikkinäisiä.			
Kaasulaitteet ovat rikkinäisiä tai niitä käytetään väärin.			
Osoitmerkinnät ovat puutteelliset.			
Pelastustie on tukittu.			

Asumisen paloturvallisuus

Palo- ja onnettomuusriskiasunnon ilmoitus valtakunnallisen ilmoituskanavan kautta www.pelastustoimi.fi/asiointi/lomakkeet/ilmoitus-ilmeinen-palonvaara

tai vaihtoehtoisesti

Päijät-Hämeen pelastuslaitos, palo- ja onnettomuusriskikohteet

Mannerheiminkatu 24, 15100 LAHTI

Päivystävä palotarkastaja 0440-773 222, palotarkastaja@paijatha.fi

Henkilökunta: etunimi.sukunimi@paijatha.fi

Asumisterveys, haittaeläimet ja asuntojen terveyshaitat

Terveystensuojeluinsinöörit

Hollola, Kärkölä, Orimattila ja litti

Mira Ikonen + 358 44 480 1163

Asikkala, Hartola, Heinola, Padasjoki ja Sysmä

Jari Ahonen + 358 44 480 1135

Lahti

03 733 4577, terveydensuojelu@lahti.fi

Eläinsuojelu, tuotanto ja lemmikkieläinten kaltoinkohtelu

Valvontaeläinlääkäreiden sähköpostiosoite on elainsuojelu@hollola.fi

valvontaeläinlääkäri + 358 44 480 1184

Lahdessa elainlaakari@lahti.fi, tai virka-aikana + 358 44 416 4598 tai + 358 44 482 6974

Rakennusvalvonta, rakennusten huonokuntoisuus, piha-alueiden tavaramäärä

Asikkala ja Padasjoki henri.vidgren@asikkala.fi

Hollola jari.eklund@hollola.fi

Heinola ja Hartola rakennusvalvonta@heinola.fi

litti petri.miettinen@iitti.fi

Lahti asiakaspalvelu.rakennusvalvonta@lahti.fi

Kärkölä olli.viien@karkola.fi

Orimattila timo.tarkkala@orimattila.fi

Sysmä tapio.tonteri@sysma.fi

Huoli-ilmoitus ikääntyneistä ja lastensuojeluilmoitus

Huoli-ilmoitus ja lastensuojeluilmoitus tehdään puhelimitse tai sähköisesti sivulla:

<https://www.hyvis.fi/web/paijat-hame/asioi-sosiaalipalveluissa>

(ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta, löytyy sivun alalaidasta)

Liite 3: Oppaan Google Forms arviointilomake

Pelastuslain 42§ oppaan arviointilomake

Opas tehdään opinnäytetyönä ja saatu palaute arvokasta käytettävyyden parantamiseksi. Tällä lomakkeella kerätään tietoa oppaan toimivuudesta käytössä.

[Kirjautu Googleen](#), jotta voit tallentaa edistymisesi. [Lue lisää](#)

*** Pakollinen kysymys**

Oppaassa on kerrottu asiat selkeästi

Kyllä

Ei

en osaa sanoa

Oppaassa käytetty kieli on ymmärrettävää.

Kyllä

Ei

en osaa sanoa

Opas auttaa minua omassa työssäni parantamaan asukkaan turvallisuutta.

	1	2	3	4	5	
vähän	☐	☐	☐	☐	☐	paljon

Opas auttaa ymmärtämään milloin minun pitää tehdä ilmoitus Pel 42§ mukaisesti *

Ymmärrän täysin milloin teen ilmoituksen

Ymmärrän hyvin milloin teen ilmoituksen

Ymmärrän jonkin verran milloin teen ilmoituksen

En ymmärrä milloin pitää tehdä ilmoitus

En osaa sanoa

Muu: _____

Opas auttaa ymmärtämään mitä teen ennen ilmoitusta Pel 42§ mukaisesti *

Ymmärrän täysin miten toimin eri tilanteissa

Ymmärrän hyvin miten toimin eri tilanteissa

Ymmärrän jonkin verran miten toimin eri tilanteissa

En ymmärrä miten minun pitäisi toimia

En osaa sanoa

Muu: _____

Opas auttaa minua tekemään ilmoituksen Pel 42§ mukaisesti *

- Osaan tehdä ilmoituksen oppaan avulla hyvin
- Osaan tehdä ilmoituksen oppaan avulla
- Osaan tehdä ilmoituksen osittain oppaan avulla
- En ymmärrä miten minun pitäisi tehdä ilmoitus
- En osaa sanoa
- Muu: _____

Opas auttaa minua tekemään ilmoituksen muille tahoille. *

- Osaan tehdä ilmoituksen oppaan avulla hyvin
- Osaan tehdä ilmoituksen oppaan avulla
- Osaan tehdä ilmoituksen osittain oppaan avulla
- En ymmärrä miten minun pitäisi tehdä ilmoitus
- En osaa sanoa
- Muu: _____

Vapaa palaute

Oma vastauksesi _____

Lähetä

Tyhjennä lomake